

**ҚАЗАҚСТАН БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ш. ЕСЕНОВ АТЫНДАҒЫ КАСПИЙ МЕМЛЕКЕТТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ЖӘНЕ ИНЖИНИРИНГ УНИВЕРСИТЕТІ**

ҚАДІРОВА Б.Н.

ТЕҢІЗ ТЕРМИНДЕРІНІҢ

**АҒЫЛШЫНША-ОРЫСША-ҚАЗАҚША
СӨЗДІК-АНЫҚТАМАЛЫҒЫ**

АҚТАУ – 2011

ӘОЖ 627(038)=111=161.1=512.122

КБЖ 81.2 – 4 + 39.4

Қ 14

РЕЦЕНЗЕНТТЕР: филология ғылымдарының докторы, профессор – Толысбаева Ж.Ж.
техникалық ғылымдар докторы, профессор – Қарсыбаев Е.Е.
филология ғылымдарының кандидаты, доцент – Ақбердиева Б.К.

Қадірова Б.Н.

Қ 14 Теңіз терминдерінің ағылшынша-орысша-қазақша сөздік-анықтамалығы. – Ақтау, Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, 2011 - 83 бет.

ISBN 978-601-7276-88-1

Теңіз терминдерінің ағылшынша-орысша-қазақша сөздік-анықтамалығына кең таралған және жиі қолданылатын теңіз терминдері енгізілген. Халықаралық теңіздік кеме қатынасындағы ағылшын тіліндегі терминдердің аудармасы орыс және қазақ тілдерінде қатар берілген.

Оқу-әдістемелік құрал екі бөлімнен тұрады және әр бөлім тақырыбында терминдердің қолданылу бағыты көрсетіледі, бұл керекті терминді іздеуді жеңілдетеді.

Оқу құралы теңіз кеме қатынасы саласындағы мамандарға, оқытушыларға, студенттерге арналған.

ӘОЖ 627(038)=111=161.1=512.122

КБЖ 81.2 – 4 + 39.4

Қ 14

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университетінің оқу-әдістемелік кеңесінің шешімі бойынша баспаға ұсынылған.

ISBN 978-601-7276-88-1

Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ, 2011

АЛҒЫ СӨЗ

Әр сала мамандарының өздеріне ғана тиесілі, түсінікті сөздері, яғни терминдері бар екендігі белгілі. Бұл орайда халықаралық теңіздік кеме қатынасы саласы да өзіне тән терминдермен ерекшеленеді. Кеме басқару, навигация, теңізде жүзу астрономиясы, кеме құрылғысы, оның техникалық пайдаланылымы, коммерциялық жұмыс, теңіздік құқық және сақтандыру, экипаж мүшелерін жалдау шарттары және олардың жұмысы секілді кең ауқымды техникалық әрі ғылыми бағыттарды қамтитын бұл салада ағылшын теңіз терминологиясы кеңінен қолданылады және бұл теңіз кеме қатынасы мамандары үшін белгілі бір қолайсыздықтар туғызады. Қазақ тілді мамандар жағдайында бұл қиындықтар тіпті көбейе түседі. Теңіз кеме қатынасы бойынша қазақ тілді оқулықтар, сөздіктер жоққа жуықтығын ескере отырып, осы мақсатта Г.Н. Поваляевтың «Теңіз терминдерінің ағылшынша-орысша түсіндірме сөздік-анықтамалығына» сүйене отырып, «Теңіз терминдерінің ағылшынша-орысша-қазақша сөздік-анықтамалығын» шығару қолға алынды. Аталған сөздік теңіз кеме қатынасы мамандарына, осы мамандықта оқитын студенттерге өз пайдасын тигізеді деп есептеймін.

1 БӨЛІМ

НАВИГАЦИЯ, ТЕҢІЗДЕ ЖҮЗУ АСТРОНОМИЯСЫ, БАЙЛАНЫС, КЕМЕ БАСҚАРУ, ТАСҚЫНДЫҚ ҚҰБЫЛЫСТАР, ІЗДЕУ-ҚҰТҚАРУ ОПЕРАЦИЯЛАРЫ

AWAFT —

по корме, направление в сторону
кормы -

кеменің артқы жағына бағыт.

ABEAM –

направление, перпендикулярное
диаметральной плоскости судна -
*кеменің диаметрлік жазықтығына
перпендикуляр бағыт.*

ABNORMAL- MAGNETIC VARIATION –

магнитная аномалия, отклонение
направления магнитных силовых
линий на земной поверхности
(следовательно, картушки компаса)
от обычного, наблюдается в
некоторых ограниченных районах,
границы которых наносятся на
морские карты -
*магниттік ауытқу; жер бетіндегі
магниттік күшілік желілер
бағытының қалыптан тыс өзгеруі;
шекарасы теңіз картасында
белгіленетін шектеулі аудандарда
ғана кездеседі.*

ABOARD –

на борту судна или рядом с ним -
*кеме ернеуінде (бортында) немесе
оның қапталында.*

ABORT –

оказаться в опасной ситуации (для
судна) в результате воздействия на
него внешних
(гидрометеорологических и др.) и
внутренних (неправильной погрузки,
балластирования и т.п.) факторов -
*сыртқы (ауа райы және т.б.) және
ішкі (тиееу қателіктері, балласт*

*және т.б.) факторлар әсерінен
кеменің қауіпті жағдайға тап
болуы.*

ABOVE WATER –

над водой, термин часто
применяется при описании объекта
(напр. скала), основание которого
находится на дне, а вершина
возвышается над водой при любом
состоянии прилива -
*су үстінде; термин түбі теңізде,
төбесі тасқынның әр түрлі
жағдайында су үстінде болатын
объектілерге (мысалы, жартас)
қатысты қолданылады.*

ACCIDENT BOAT –

дежурная спасательная шлюпка -
кезекші құтқарушы қайық.

ACCURASY –

точность (измерения величины,
попадания в цель и т.п.) -
*дәлдік (шама өлшемі, нысанаға
тигізу және т.б.).*

ACLINIC LINE —

магнитный экватор, воображаемая
линия на земной поверхности,
проходящая через точки, магнитное
склонение в которых равно нулю -
*магниттік экватор; магниттік
еңкеюі нөлге тең нүктелер арқылы
өтетін жер бетіндегі елестегі
сызық.*

ACQUISITION —

процесс выбора целей на экране
радара, параметры движения
которых необходимо определить -
*радар экранындағы мақсат таңдау
үрдісі.*

ACRONICAL —

небесное тело, восход которого совпадает с заходом Солнца, а заход с восходом -

шығуы Күннің батуымен және, керісінше, батуы Күннің шығуымен сәйкес келетін аспан денесі.

ADMIRALTY CHARTS —

карты, изданные Гидрографическим Департаментом Адмиралтейства Великобритании –

Ұлыбритания

Адмиралтействосының

Гидрографиялық Департаменті шығарған карталар.

ADMIRALTY LIST OF RADIO SIGNALS —

сведения и правила по радиосвязи, публикуемые Гидрографическим Департаментом Адмиралтейства -

Адмиралтействоның

Гидрографиялық Департаменті жариялаған радиобайланыс жөніндегі мәліметтер және ережелер.

ADMIRALTY LIST OF RADIO SIGNALS —

сведения и правила по радиосвязи, публикуемые Гидрографическим Департаментом Адмиралтейства -

Адмиралтействоның

Гидрографиялық Департаменті жариялаған радиобайланыс жөніндегі мәліметтер және ережелер.

ADRIFT —

дрейф судна, т.е. его передвижение под действием ветра и течения -

кеме дрейфі, яғни оның жел мен ағыс әсерінен жылжуы.

AERONAUTICAL

RADIOBEACON— аэрорадиомаяк, излучает электромагнитные колебания определенной частоты с места, обозначенного на карте,

направление на него определяется при помощи радиопеленгатора с судна или самолета -

аэрорадиомаяк, картада көрсетілген жерден белгілі жиіліктің электромагниттік тербелістерін таратады.

AFLOAT -

плавающий, находящийся на плаву -

жүзу үстіндегі жүзуші.

AGE of ... —

в циклических процессах временной отрезок от начала цикла, характеризует стадию цикла или возраст процесса -

циклдік үрдістердегі цикл басталғаннан кейінгі мерзімдік кесінді, циклдік сатыны немесе үрдіс уақытын сипаттайды.

AGE of MOON —

отрезок времени в сутках и долях суток, прошедший от последнего новолуния -

айдың соңғы туылуынан кейінгі тәулік және тәулік бөліктерімен есептелетін уақыт кесіндісі.

AGONIC LINE —

воображаемая линия на земной поверхности, соединяющая точки, в которых магнитное склонение не изменяется -

магниттік еңкеюі өзгермейтін нүктелерді қосатын жер бетіндегі елестегі сызық.

AGROUND (to be) —

на грунте; обычно относится к судну, корпус которого соприкасается с грунтом, принимающим на себя часть веса судна -

топырақ (жер) үстінде; салмағының бөлігі жерге берілген кеме корпусына қатысты.

AHEAD —

положение и направление впереди

судна - *кеме алдындағы бағыт.*

AIDS TO NAVIGATION — средства навигации (визуальные, акустические или радио), предназначенные для обеспечения безопасного плавания судна - *кеменің қауіпсіз жүзуін қамтамасыз етуге арналған навигация құралдары (визуалды, акустикалық және радио).*

ALARM— звуковой, световой или любой другой сигнал для привлечения внимания - *назар аудартуға арналған дыбыстық, жарықтық немесе басқа да дабыл.*

ALBEDO - свет, отраженный от Луны, планет, спутников - *Айдан, планетелардан, спутниктерден шағылысқан жарық.*

ALDIS SIGNAL LAMP— электрическая лампа для передачи световых сигналов при помощи азбуки Морзе - *Морзе әліппесінің көмегімен жарық дабылдарын беруге арналған электрлік лампа.*

ALL OTHER INFORMATION— вся дополнительная информация, не входящая в STANDARD DISPLAY INFORMATION для электронных карт - *электрондық карталардың стандарттық дисплейіне енгізілмеген барлық қосымша ақпарат.*

ALOFT — на самой верхней точке судна или по направлению к ней - *кеменің ең жоғарғы нүктесінде немес соған қарай бағытта.*

ALONGSIDE — находиться вплотную к другому судну или причалу - *басқа кемеге немесе айлаққа өте жақын, тығыз орналасу.*

ALPHANUMERIC— сокращение, содержащее буквы и цифры - *әріптерден және сандардан тұратын қысқартулар.*

ALTITUDE— высота светила над горизонтом, выраженная в угловой мере - *бұрыштық өлшеммен берілетін көкжиек үстіндегі шам-шырақ биіктігі.*

ALTITUDE CIRCLE— большой круг небесной сферы, проходящий через зенит и место светила - *аспан биіктігі (зенит) және шам-шырақ орны арқылы өтетін аспан өрісінің үлкен шеңбері.*

AMPHIDROME or AMPHIDROMIC POINT— точка на поверхности моря, в которой нет приливов - *теңіз бетіндегі тасқынсыз нүкте.*

AMPLITUDE of TIDE— амплитуда прилива, расстояние между средним уровнем моря и уровнем полной или малой воды - *тасқын амплитудасы; теңіздің орта деңгейі мен толық немесе аз деңгейі арасындағы қашықтық.*

ANCHOR POSITION — место якорной стоянки — *зәкірлік тұрақ орны.*

ANGLE of CUT — наименьший угол между двумя линиями положения - *жатыстың екі сызығы арасындағы ең кішкентай бұрыш.*

ANGLE of POSITION — угол между дугой большого круга и

меридианом -
үлкен шеңбер доғасы және меридиан арасындағы бұрыш.

ANGULAR DISTANCE –
расстояние от двух объектов, определенное путем измерения угла между ними -
екі объектінің арасындағы бұрышты өлшеумен анықталатын қашықтық.

ANIMATION –
видимое перемещение на экране к.-л. символов для привлечения внимания наблюдателя -
бақылаушының назарын аудартуға бағытталған экран бетіндегі қандай да бір бейнелердің көзге түсетін орын ауыстыруы.

ANSWER the HELM –
реакция судна на перекладку руля -
кеменің рульдің орнын өзгертуге (қайта салуға) реакциясы.

ANTE MERIDIEM (a. m.) –
до полудня, время между началом суток и 12 ч. дня -
түске дейін, тәулік басы мен күндізгі 12 аралығындағы уақыт.

APRAK –
вертикальное направление якорной цепи (панер) -
зәкірлік шынжырдың тік (вертикальды) бағыты.

ARHELION –
точка на орбите планет, наиболее удаленная от Солнца -
планеталар орбитасындағы Күннен ең қашық нүкте.

APOGEE –
точка на орбите Луны, наиболее удаленная от Земли -
Ай орбитасындағы Жерден ең қашық нүкте.

APPARENT ALTITUDE –
измеренная высота светила, для получения истинного значения

исправляется поправками - *шамшырақтың өлшеулі биіктігі; шын мәнін алу үшін түзетулер енгізіліп отырылады;*

APPARENT MOTION –
наблюдаемое движение объекта, если наблюдатель сам находится в движении, то он наблюдает относительное движение (RELATIVE MOTION) -
объектінің бақылаудағы қозғалысы, егер бақылаушының өзі қозғалыста болатын болса, онда ол қатыстық қозғалысты бақылайды.

APPARENT WIND –
относительный ветер, наблюдаемый с перемещающегося объекта -
орын ауыстырушы объектіден бақыланып қатыстық жел.
ARMING –
смазка нижней части лота жиром или тавотом для получения образцов грунта - *жасайманың (лоттың) төменгі бөлігін топырақтың үлгілерін алу үшін маймен майлау.*

ARPA (Automatic radar plotting aid) –
САРП (Средство автоматической радиолокационной прокладки), предназначено для обработки первичной радиолокационной информации и выдачи на экран данных о движении других судов (целей), в основном используется в условиях плохой видимости -
АРОҚ (Автоматтық радиолокациялық орнату құралы), алғашқы радиолокациялық ақпаратты өңдеуге және экранда басқа кемелердің қозғалыстары жөнінде мәлімет беруге арналған, негізінен, нашар көру жағдайларында қолданылады.

ARTIFICIAL HORIZON –

искусственный горизонт, используется для измерения высот светил, когда горизонт не виден - жасанды көкжиек; көкжиек көрінбейтін жағдайда шам-шырақтың биіктігін өлшеу үшін қолданылады.

ASTERN –

вне судна в районе кормы, назад - кемеден тыс, оның артқы жағындағы ауданда.

ASTRONOMICAL POSITION**LINE –**

линия положения, полученная путем измерения высоты светила и последующих вычислений - шам-шырақ биіктігін және одан кейінгі есептеулер бойынша алынған жатыс сызығы.

ASTRONOMICAL TWILIGHT –

астрономические сумерки, период времени, когда высота Солнца изменяется от 12 до 18 градусов ниже горизонта при заходе и от 18 до 12 при восходе - астрономиялық іңір; Күн биіктігі көкжиектен төмен бату кезінде 12°-тан 18°-қа дейін және шығу кезінде 18°-тан 12°-қа дейін өзгертін уақыт аралығы.

ATHWART –

поперек, перпендикулярно - көлденең, перпендикуляр.

AUTOMATIC IDENTIFICATION SYSTEM (AIS) –

автоматическая идентификационная система (АИС) устанавливается на суда с целью предоставления всем оборудованным аналогичной системой береговым организациям и судам информации о своем судне, включая его тип, координаты, курс, скорость, состояние судна, а также получать такую информацию от

других судов -

автоматтық ұқсастылық жүйесі (АҰЖ) кемелерге осындай жүйемен жабдықталған басқа кемелерге және жағалық ұйымдарға өзі туралы ақпарат (түрі, координаттары, бағыты, жылдамдығы, т.б.) беру және осы секілді ақпаратты өзге кемелерден алу мақсатымен орнатылады.

AWEIGN –

положение якоря при его подъеме, когда он только что оторвался от грунта - зәкірдің жерден көтерілген бойдағы күйі.

AZIMUTH –

угол между меридианом наблюдателя и направлением на объект - бақылаушының меридианы мен объектіге бағытының арасындағы бұрыш.

AZIMUTH STABILIZATION –

стабилизация изображения на экране радара “по норду”, когда при изменении курса отметки целей не изменяют своего положения и перемещается только курсовая черта -

экрандағы радардың «норд бойынша» кескінінің тұрақтануы, бұл кезде бағыт өзгергенмен нысана белгілері өзгермейді және бағыт сызығы гана орын ауыстырады.

BACK –

работа машиной, веслами или иным движителем назад - машинамен, ескекпен немесе өзге қозғалтқышпен артқа қарай қимылдау.

BACK ALTITUDE –

высота светила, измеренная через зенит, такой способ измерения

высоты применяется в случае, когда линия горизонта под светилом не видна - *аспан биіктігі арқылы өлшенген шам-шырақ биіктігі; биіктікті өлшеудің бұл тәсілі көкжиек сызығы шам-шырақ астында көрінбей тұрған жағдайда қолданылады.*

BACK ROPE –

небольшой длины швартовый конец для удержания судна у свай - *кемені қадада ұстауға арналған арқанның аяқ шені.*

BELAY -

крепить трос за что-либо - *арқанды бір нәрсеге бекіту.*

BESET –

ситуация, когда судно зажато льдами и не может двигаться самостоятельно - *кеменің мұздар арасында қыстырылып қалғандықтан өз бетімен қозғалысқа түсе алмайтын жағдайы.*

BESTBOWER –

старинное название правого якоря, который по своим размерам был часто больше левого, иногда применяется и в наше время - *оң зәкірдің ескі атауы (сол зәкірге қарағанда көп жағдайда үлкенірек болған).*

BITE –

состояние якоря, когда его лапы углубились в грунт и он начал держать судно – *зәкірдің табандары топыраққа тереңдей кірген және кеме мені ұстай бастаған жағдайы.*

BLAST –

звуковой сигнал, короткий или продолжительный, подаваемый судовым свистком - *кеме ысқырығы арқылы берілетін, қысқа немесе ұзақ, дыбыстық*

дабыл.

BLIND SECTOR —

теневогой сектор радара, создается судовыми конструкциями (мачтами, надстройками и т.д.), препятствующими распространению излучаемых электромагнитных импульсов -

радардың көлеңкелі секторы, сәуле шығарушы электромагниттік импульстардың таралуына кедергі келтіретін кемелік қондырғылардың (діңгек, қондырма, т.б.) көмегімен жасалады.

BOARD and BOARD (ALONGSIDE) —

когда два судна стоят борт к борту, лагом -

екі кеме менің ернеулерінің бір-біріне тақалып, тиіп тұруы.

BOARD —

путь парусного судна при перемене галса -

бағыт өзгерісі кезіндегі желкенді кеме менің жолы.

BOARDING SPEED —

скорость судна, при которой происходит прием или сдача лоцмана или других лиц - *лоцман немесе басқа адамдарды тапсыру не қабылдау кезіндегі кеме жылдамдығы.*

BORING —

проход судна через молодой лед - *кеме менің жаңа қатқан мұздардан өтуі.*

BORROW —

команда лоцмана, указывающая приблизительное направление для движения судна типа “держать маяк слева по носу” -

«шамшырақты тұмсық бойының сол жағында ұстау» бағытына ұқсас кеме қозғалысының бағытын көрсететін лоцман бұйрығы.

BOTTOM STABILIZATION —

заданный путь судна относительно дна, требует постоянного определения координат судна с высокой точностью -
кеменің тереңдікке қатысты берілген жолы, кеме координаттарының жоғары дәлдікпен үнемі белгілі болып отыруын талап етеді.

BOUND —

следование в определенном направлении -
белгілі бір бағытта жүзу.

BOW —

направление от форштевня до 45 градусов -
форштевеньнен 45°-қа дейінгі бағыт.

BRING TO or UP—

привести судно носом на ветер, поставить его на якорь -
кеменің тұмсығын желге қарсы әкелу, оны зәкірге қою.

BROAD on the BOW —

курсовой угол на объект от 45 до 90 градусов -
45°-тан 90°-қа дейінгі объектіге бағытталған бұрыш.

BUMPING —

периодическое касание грунта корпусом судна на малых глубинах -
аз тереңдікте кеме корпусының ауық-ауық жерге тиюі.

BY the RUN —

свободное протравливание троса -
арқанның еркін дәріленуі;

CABLE—

навигационная единица измерения длины, составляет 1/10 часть морской мили, т.е. 185,2 м -
ұзындықтың навигациялық өлшем бірлігі, теңіз милясының 1/10 бөлігін құрайды, яғни 185,2м.

CALCULATED TRUE COURSE of the TARGET—

вычисленный истинный курс цели -
нысананың есептелген дәл бағыты.

CALCULATED TRUE SPEED of the TARGET —

вычисленная истинная скорость цели -
нысананың есептелген дәл жылдамдығы.

CALENDAR LINE —

линия перемены дат, условно проходит по меридиану 180 градусов, но не везде, т.к. обходит некоторые группы островов в Тихом океане, представляющих собой единое административное целое -
мезгіл өзгерістерінің желісі, шартты түрде 180°-тық меридиан бойынша өтеді, бірақ барлық жерде емес, себебі Тынық мұхиттағы әкімшілік тұтастықтағы аралдар топтарын айналып өтеді.

CALL —

заход судна в порт -
кеменің портқа кіруі.

CALL SIGN —

позывной сигнал судна или береговой станции, служит для их идентификации -
кеменің немесе жағалық станцияның шақыру дабылы, оларды ұқсастыруға қызмет етеді.

CASTING —

- 1) разворачивание судна в желаемом направлении при помощи машины или другим способом перед съемкой с якоря, швартового буя;
- 2) измерение глубины ручным лотом -
1) кеменің қажетті бағытта машина көмегімен не басқа тәсілмен зәкірден түсер алдындағы бұрылуы;
2) тереңдікті лот арқылы қолмен өлшеу.

CAUTIONARY NOTE –

информация, предупреждающая о какой-либо опасности для судоходства -

кеме қатынасына қауіпті жағдай жөнінде сақтандыратын ақпарат.

CELESTIAL —

небесный, относящийся к небу или небесному своду -

аспандағы, аспанға немесе аспан күмбезіне қатысты.

CELESTIAL CONCAVE или **SPHERE** —

небесная сфера -

аспан сферасы.

CELESTIAL EQUATOR (EQUINOCTIAL) —

небесный экватор, большой круг небесной сферы, проведенный под прямым углом к линии,

соединяющей небесные полюса -

аспан экваторы, аспан полюстерін қосатын сызыққа тік бұрыш жасай жүргізілген аспан сферасының үлкен шеңбері.

CHANGE of MOON —

новолуние, момент нахождения Солнца и Луны на одном небесном меридиане по одну сторону от Земли -

айдың тууы, Күн мен Айдың Жерден бір тұста, бір аспан меридианында тұру кезі.

CHANGE TIDE —

прилив во время CHANGE of MOON, т.е. сизигийный прилив -

айдың тууы кезіндегі тасқын, яғни сизигиялық тасқын.

CHECKING —

небольшое протравливание туго натянутого троса через кнехты -

кнехт арқылы қатты тартылған арқанның азғана дәріленуі.

CHRONOMETER —

хронометр, высокоточные морские

часы, изобретены Джоном

Харрисоном около 1728г. -

хронометр, жогары дәлдікті теңіз сағаты, 1728 ж. шамасында Джон Харрисон ойлап тапқан.

CHRONOMETER JOURNAL —

хронометрический журнал, в который ежедневно заносится поправка хронометра, определенная ПО сигналам точного времени, и его суточный ход -

дәл уақыт белгілерімен анықталатын хронометр түзетулері және оның тәуліктік жүрісі күнделікті толтырылып отыратын хронометриялық журнал.

CIRCLE of DECLINATION —

большой круг небесной сферы, перпендикулярный небесному экватору, склонение светила есть его дуга от места светила до н. экватора -

аспан экваторына перпендикуляр аспан сферасының үлкен шеңбері.

CIRCLE of EQUAL ALTITUDE —

круг равных высот, образованный на поверхности Земли замкнутой кривой, в каждой точке которой высота светила в данный момент одинакова (линия положения) -

Жер бетінде тұйық қисық арқылы жасалатын және оның әр нүктесінде шам-шырақ биіктігі дәл сол сәтте бірдей болатын тең биіктіктер шеңбері.

CIRCULAR RADIOBEACON —

круговой радиомаяк, передающий сигналы по всем направлениям -

әр бағытқа дабыл жіберуші айналмалы радиошамшырақ.

CIVIL DAY —

сутки, период времени от полуночи до полуночи -

тәулік, түн ортасынан келесі түн ортасына дейінгі уақыт аралығы.

CIVIL TWILIGHT —

гражданские сумерки, промежутки времени между моментами, когда верхний край Солнца находится на линии горизонта и когда его центр на **6** градусов ниже при заходе и, наоборот, при восходе - *азаматтық іңір, Күннің жоғарғы шеті көкжиек сызығымен тұстас келетін және оның ортасы батар кезде 6°-қа төмен және шығар кезде керісінше болатын сәттер аралығындағы уақыт.*

CLEARANCHOR —

означает, что якорь чист от тросов, кабелей и т. п. после его появления из воды - *зәкірдің судан шыққан кезде арқан, сымдардан таза екендігін білдіреді.*

CLEARING BEARING (LINE) —

пеленг (линия) на выбранный объект (CLEARING MARK), отделяющий опасный для плавания в нем район от безопасного - *жүзуге қауіпті аймақты қауіпсіз аймақтан бөліп тұратын таңдалған объекті үшін сызық.*

CLOSE ABOARD —

вплотную к борту, стоять лагом к другому судну - *басқа кемелдің ернеуіне тақалып, тиіп тұру.*

CLOSE COUPLED TOWING —

метод буксировки судна ледоколом в тяжелых ледовых условиях, когда нос судна вплотную прикреплен швартовными концами к корме ледокола, в которой имеется для этой цели специальная выемка (буксировка «за усы») - *қиын, мұзды жағдайларда кемелі мұзжарғышпен сүйрету тәсілі, бұл тәсіл бойынша кеме тұмсығы байлау арқандары шенімен мұзжарғыштың артқы жағындағы*

әдейі жасалған ойыққа тақалып бекітіледі («мұртынан тартып» сүйрету).

CLOSEST POINT of APPROACH (CPA) —

точка кратчайшего сближения судов в процессе их расхождения - *кемелердің ажырасу барысындағы төте жақындау нүктесі.*

CLUBBING —

дрейф под действием течения с отданным якорем - *зәкірдің берілу ағысы әсерінен жиналған үйінді (дрейф).*

CLUTTER —

помехи от осадков, волн на экране радара - *радар экранында жауын-шашын, толқындардан болатын кедергілер.*

COASTAL WARNING —

навигационное предупреждение, охватывающее прибрежные воды - *жағалық суларды қамтитын навигациялық сақтандыру, ескерту.*

COCKED HAT —

треугольник на карте, образованный пересечением трех линий положения - *жол-жобаның үш сызығының қиысуынан туган картадағы үшбұрыш.*

COME TO ANCHOR —

становиться на якорь - *зәкірге тұру.*

COMMON PILOTAGE —

все известные методы навигации, за исключением астрономических - *астрономиялық тәсілдерден басқа навигацияның барлық белгілі тәсілдері.*

COMPASS —

компас, прибор, чувствительный элемент которого обладает способностью постоянно находиться в одном меридиане, что дает возможность определять

направления на земной поверхности
-
компас, үнемі бір меридианда болуға қабілетті сезімтал бөлішегі арқасында жер бетіндегі бағыттарды анықтауға мүмкіндік беретін құрал.

COMPASS COURSE—

компасный курс, угол между компасным меридианом и линией нос-корма - *компастық бағыт, компастың меридиан мен кемеңің тұмсығы – артқы жағы сызығы аралығындағы бұрыш.*

CONNING —

процесс отдачи команд рулевому, а также изменение хода судна, т.е. непосредственного управления судном - *рульді басқарушыға бұйрық беру үрдісі; сонымен қатар кемеңің жүрісін, яғни кемеңі тікелей басқаруды өзгерту.*

CONSOL —

устаревшая система дальней радионавигации, в которой направление на радиомаяк определяется по числу точек и тире в переданном цикле сигналов - *радиошамшырақтың бағыты жіберілген дабылдағы нүкте мен сызықшалардың санымен анықталатын алыстағы радионавигацияның ескірген жүйесі.*

CONVERGENCE —

схождение (меридианов у полюсов, судов на пересекающихся курсах и т.п.). - *қауысу, қосылу (полюстарда меридиандардың, қиылысатын бағыттарда кемелердің, т.б.).*

CONVOY —

караван судов, следующих в определенном направлении с целью пройти канал с односторонним

движением, через льды под проводкой ледокола или через опасный район под охраной военных кораблей -

біржақты қозғалысты каналды өту мақсатында мұзжарғыштар көмегімен мұздар арқылы немесе әскери кемелердің қорғауымен қауіпті аймақтар арқылы өтетін белгілі бір бағыттағы кемелер көші.

CO-ORDINATOR SURFACE SEARCH (CSS) —

координатор надводного поиска, судно (кроме спасателя), осуществляющее координацию действий всех участников надводного поиска - *су үсті іздеуін үйлестіруші, су үсті іздеуге барлық қатысушылардың іс-әрекетін үйлестіретін кеме (құтқарушы кемеден басқа).*

CO-RANGE LINES —

линии, соединяющие точки с одинаковой амплитудой прилива - *тасқынның бірдей амплитудадағы нүктелерін біріктіруші сызық.*

CORONA —

цветные круги вокруг Солнца или Луны, возникающие в результате дифракции света во влажной атмосфере - *дымқыл атмосферада жарықтың дифракциясы нәтижесінде пайда болатын Күн мен Айдың айналасындағы түрлі-түсті шеңберлер;*

CORPOSANTS —

электрические разряды, иногда происходящие на тоне мачты, они известны также как огни святого Эльма - *анда-санда болып тұратын діңгектегі электрлік разрядтар, оларды «киелі Эльм оттары» деп те атайды.*

CO-TIDAL LINES —

котидальные линии, соединяют точки, в которых полная вода наступает одновременно - *котидальды сызықтар, олар лық толы су бір уақытта басатын нүктелерді біріктіреді.*

COURSE —

курс судна, угол между направлением меридиана на север и линией нос корма - *кеме бағыты, меридианның солтүстікке бағыты мен кеме тұмсығы – артқы жағы сызығы арасындағы бұрыш.*

COURSE MADE GOOD —

действительный путь судна относительно дна, т.е. результат движения судна и действия на него течений и ветра, а также снятый с карты путь судна от начальной точки до конечной - *кеменің судың түбіне қатысты анық жолы, яғни кеме қозғалысының және оған ағыс пен желдердің әсер етуінің нәтижесі, сонымен қатар картадан түсірілген кемең бастанқы нүктеден соңғы нүктеге дейінгі жолы.*

COURSE OVER GROUND —

путь судна относительно дна - *кеменің судың түбіне қатысты жолы.*

COURSE RECORDER —

курсограф, самописец, постоянно записывающий курс судна - *бағыт жазушы, кемең бағытын үнемі өзі жазып отырушы.*

COURSE UP —

такая стабилизация изображения на дисплее радара, при которой направление курсовой черты соответствует диаметральной плоскости судна и стабилизировано гирокомпасом, благодаря чему при

“рысканьи” судна изображение не “смазывается” -

радар дисплейіндегі кескіннің тұрақталуы.

CRESCENT —

контур Луны от новолуния до первой четверти - *Айдың жаңа туылуынан бірінші ширекке дейінгі жобасы (контур).*

CROSS —

перекрещивание якорных цепей при развороте судна на 180 градусов (когда отданы оба якоря) - «крест», кемең 180°-қа бұрылу кезіндегі зәкір шынжырларының айқыш-ұйқыштануы, кесіп өтуі (екі зәкір де берілген кезде).

CROSSING —

пересечение судном пути другого судна по носу у него - *кеменің екінші бір кемең жолын тұмсық алдынан кесіп өтуі.*

CULMINATION —

кульминация светила, момент прохождения им меридиана наблюдателя, когда оно имеет наибольшую высоту - *шам-шырақтың шарықтау шегі (кульминациясы), оның ең жоғары биіктікте бақылаушының меридианынан өту кезеңі.*

CURSOR —

курсор, мерцающий отрезок прямой или другая фигура на дисплее, перемещаемая оператором - *курсор, оператор көмегімен дисплееде орын ауыстырып отыратын фигура.*

CUT —

пересечение линий положения на карте - *картадағы сызықтар жол-жобасының қиылысуы.*

DANGERANGLE:HORIZONTAL of VERTICAL —

горизонтальный или вертикальный

угол опасности между двумя обозначенными на карте объектами или между вершиной объекта и его основанием или уровнем воды; служит для определения границы какой-либо опасности, находящейся между объектами и наблюдателем; чем больше угол, тем ближе к опасности -

картада белгіленген екі объект арасындағы немесе төбесі мен табанының не су деңгейінің арасындағы көлбеу немесе тік қауіптілік бұрышы; объект пен бақылаушы арасындағы қандай да бір қауіп-қатердің шегін анықтау үшін қызмет етеді; бұрыш үлкейген сайын, қауіп-қатер жақындай түседі.

DASH —

тире, относительно более продолжительный сигнал в азбуке Морзе, равен трем коротким - *сызықша, Морзе әліппесіндегі үш қысқа дабылға тең келетін барынша ұзақ дабыл.*

DANGER MESSAGES —

сообщения об опасностях, льдах,

покинутых судах, обледенении и т.п. должно быть немедленно передано всеми имеющимися средствами всем судам и компетентным властям - *қауіп-қатер, мұздар, тастанды кемелер, т.б. жөнінде мәлімдемелер дереу қолда бар құралдар көмегімен басқа кемелерге және құзырлы үкіметтерге жеткізілуі тиіс.*

DEAD MAN —

конец любого троса, оставленный после использования не на своем штатном месте - *қолданылғаннан кейінгі тиіс емес жерде қалдырылған кез-келген арқанның шегі.*

DEAD RECKONING — счисление пути судна, т.е. прокладка его пути при помощи курсоуказателя, лага и с учетом скорости и направления течения и ветрового дрейфа судна - *кеме жолын есептеу, яғни бағыт көрсетушінің, жылдамдықтың, ағыстың бағытын және кемеңің желдік дрейфін есепке ала отырып, кемеңің жолын салу.*

DEAD RECKONING POSITION(DR) —

исчислимое место судна - *кемеңің жолын салу.*

DECLINATION—

1) склонение светила, т.е. угловое расстояние от небесного экватора до места светила;

2) магнитное склонение, угол между географическим и магнитным меридианами -

1) *шам-шырақтың ығысуы, яғни аспан экваторынан шам-шырақтың орнына дейінгі бұрыштық қашықтық;*

2) *магниттік ығысу, географиялық және магниттік меридиандар арасындағы бұрыш.*

DEEP WATER ROUT —

специально обследованный глубоководный водный путь, предназначенный для судов с большой осадкой - *үлкен шөгінділі кемелерге арналған, әдейі зерттелген тереңсулы су жолы.*

DEFLECTOR —

дефлектор, прибор для измерения вертикальной составляющей магнитного поля - *дефлектор, магниттік өрістің тік құрамдастарын өлшеуге арналған құрал.*

DEGENERATE AMPHIDROME — точка на земной поверхности, в

которой сходятся котидальные линии (CO-TIDAL LINES) - *жер бетіндегі котидальды сызықтар түйісетін нүкте.*

DEGREE —

градус, 1/360 часть окружности - *градус, шеңбердің 1/360 бөлігі.*

DEPARTURE COURSE —

курс судна после сдачи лоцмана, выхода судна из узости, начальный курс плавания по дуге большого круга -

лоцманды тапсырғаннан кейінгі, кемеңің тарлықтан шыққаннан кейінгі бағыты, үлкен шеңбер доғасы бойынша жүзудің бастапқы кезеңі.

DEPARTURE POINT—

точка начала плавания через океан - *мұхит арқылы жүзіп өтудің бастапқы нүктесі.*

DEPRESSION —

угол между горизонтальной плоскостью в месте наблюдателя и направлением на горизонт или береговую черту, обычно

называется DIP - *бақылаушы тұрған көлбеу жазықтық пен көкжиекке бағыт арасындағы бұрыш.*

DEPTH over SILL —

глубина над порогом шлюза - *шлюз табалдырығы үстіндегі тереңдік.*

DETECTION —

выявление наличия опасной цели на экране - *экранда қауіпті нысананың бар екендігін анықтау.*

DIAMETRICAL PLAN —

большой круг сферы - *сфераның үлкен шеңбері.*

DIGITAL SELECTIVE CALLING (DSC) —

цифровой избирательный вызов, использование цифровых кодов для установления связи с другой станцией для передачи сообщений - *мәлімет беру мақсатында басқа станциялармен байланыс орнату үшін цифрлық кодтарды пайдалану.*

DIGITIZATION — преобразование аналоговой информации в цифровую - *ұқсас*

ақпаратты цифрлы ақпаратқа айналдыру.

DIRECTION FINDER —

радиопеленгатор, прибор для определения направления на радиомаяк -

радиопеленгатор, радиошамшыраққа берілетін бағытты анықтауға арналған құрал.

DIRECTIONAL RADIOBEACON —

створный радиомаяк - *жарма (қайырылып ашылып-жабылатын) радиошамшырақ.*

DISPLAY —

экран или дисплей, прибор для визуального представления информации, например, радиолокационной *экран немесе дисплей, ақпаратты көрнекі түрде көрсететін құрал.*

DISTANCE —

1) расстояние между двумя точками, длина пройденного пути; 2) разница во времени между двумя меридианами -

1) екі нүкте арасындағы қашықтық, жүрілген жолдың ұзындығы; 2) екі меридиан арасындағы уақыт айырмашылығы.

DISTANT SIGNALS —

система связи и оповещения при помощи Международного Свода Сигналов -

Халықаралық Дабылдар Жинағы

көмегімен байланыс және хабарласу жүйесі.

DISTRESS ALERT —

оповещение о бедствии на море - теңіздегі апат жөніндегі хабарлама.

DIURNAL —

ежесуточный - тәулік сайын.

DIURNAL STREAM —

приливное течение, которое меняет свое направление на противоположное один раз в сутки - тәулігіне бір рет өз бағытын қарама-қарсы бағытқа өзгертіп отыратын тасқындық ағыс.

DIURNAL TIDE —

суточный прилив, при котором за сутки бывает одна полная и одна малая вода - тәулігіне бір рет толық және бір рет кіші су болатын тәуліктік тасқын.

DIURNAL VARIATION (INEQUALITY) —

суточный ход, т.е. отклонение какого-либо элемента прилива в течение суток - тәуліктік жүріс, яғни тәулік ішінде тасқынның қандай да бір бөлігінің ауытқуы.

DOUBLE ALTITUDE —

высоты двух светил или две одновременные высоты одного светила, которых достаточно для определения места судна - кемеңің орнын анықтауға жеткілікті екі шам-шырақтың биіктіктері немесе бір шам-шырақтың екі әр уақыттағы биіктігі.

DOUBLE TIDE —

цикл прилива, в котором вследствие влияния мелей, береговой черты наблюдаются две полные или две

малые воды -

тасқын айналмасы (цикли), мұнда қайраңдар, жағалық шекара әсерлерінен екі толық және екі кіші су байқалады.

DRAUGHT LIMITATION —

наибольшая допустимая осадка судна на судоходном фарватере - кеме жүзетін жолдағы ең үлкен мүмкін боларлық тұнба.

DREDGING —

маневрирование судна с отданным якорем - зәкірі берілген кемеңің маневр жасауы (орағытуы).

DRIFT —

1) дрейф, т.е. отклонение фактического пути судна от линии курса в результате воздействия внешних сил (ветра и течения);
2) дрейфовать под действием ветра и течения -

1) дрейф, яғни сыртқы күштер әсерінен (жел, ағыс) кемеңің нақты жолының бағыт желісінен ауытқуы;

2) жел немесе ағыс әсерінен кемеңің дрейфке түсуі.

DRIFT ANGLE —

угол дрейфа судна, т.е. угол между курсом судна и его фактическим путем относительно дна - кеме дрейфінің бұрышы, яғни су түбіне қатысты алғандағы кеме бағыты мен оның нақты жолының арасындағы бұрыш.

DRIVE —

уходить от шторма, следовать впереди него - дауылдан кету, оның алдында жүріп отыру.

DROP ANCHOR —

отдать якорь - зәкірді беру.

DROP BACK —

увеличить расстояние до впереди идущего судна путем уменьшения скорости своего судна - *өз кемесінің жылдамдығын азайту нәтижесінде алдағы кемеге дейінгі қашықтықты өсіру.*

DURATION of TIDE —

продолжительность прилива или отлива, т.е. время между малой и полной водой или наоборот - *тасудың не қайтудың ұзақтығы, яғни кіші және толық су арасындағы мерзім немесе керісінше.*

EASE —

постепенное уменьшение натяжения троса, угловой скорости поворота судна, числа оборотов двигателя и т.п. -

арқанды керіп тартуды, кеме бетбұрысының бұрыштық жылдамдығын, қозғауыштың айналым санын біртіндеп азайту.

EASTING —

относится к судну, следующему в

восточном направлении -

шығысқа бағыт алған кемеге қатысты.

EASY —

“легче”; команда рулевому или любому оператору уменьшить скорость поворота или число оборотов -

“жеңілірек”; рульдегі адамға немесе операторға бетбұрыс жылдамдығын не айналым санын азайтуға берілетін бұйрық.

EVB —

падение уровня воды вследствие воздействия приливной силы, отлив -

тасу күшінің әсерінен су деңгейінің төмендеуі, қайтуы.

EVB TIDE —

отлив, падение уровня воды - *судың қайтуы, су деңгейінің төмендеуі.*

ECHO SOUNDER (SONIC SOUNDER) —

эхолот, прибор для измерения глубины путем измерения промежутка времени между моментом излучения ультразвукового импульса и моментом приема его отражения от дна -

жаңғырық өлшегіш, ультрадыбыстық импульстың сәуле шығару сәті мен оның су түбінен шағылысым қабылдау сәттері аралығындағы уақытты өлшеу арқылы тереңдікті өлшейтін құрал.

ELECTRONIC PLOTTING AID —

средство электронной прокладки (СЭП) движения цели - *нысана қозғалысын электронды орнату құралы.*

ELEVATED POLE —

возвышенный полюс Земли, т.е. полюс, который ближе к наблюдателю -

Жердің көтеріңкі полюсі, яғни бақылаушыға жақын полюс.

EMBARKATION LADDER —

посадочный штурмтрап, предназначенный для посадки пассажиров в шлюпки и плоты после их спуска на воду - *отырғызушы басқыш (штурмтрап), жолаушыларды суға түсіргеннен кейін оларды сал немесе қайықтарға отырғызуға арналған.*

EMBAYED —

находиться в бухте под воздействием неблагоприятных гидрометеорологических факторов - *қолайсыз гидрометеорологиялық факторлар кесірінен мүйісте тұру.*

ENDON —

относится к судну, которое направляется прямо на наблюдателя, т.е. его мачты находятся в створе - *бақылаушыға тіке бағыт алған кемеге қатысты.*

EPICYCLE —

эпицикл, окружность, центр которой расположена пределах другой окружности - *эпицикл, орталығы басқа шеңбер шегінде орналасқан шеңбер.*

EPOCH —

установленный момент, от которого начинается отсчет времени - *уақыттың бастап саналатын белгіленген мерзімі.*

EQUATION of EQUAL ALTITUDES —

метод определения времени кульминации светила путем расчета среднего времени между моментами равных высот светила до и после кульминации - *шам-шырақтың шарықтау шегіне (кульминацияға) дейінгі және кейінгі тең биіктіктері сәттері аралығындағы орта уақытты есептеу арқылы шам-шырақтың шарықтау шегінің уақытын анықтау тәсілі.*

EQUILIBRIUM TIDE —

гипотетический прилив, который мог бы происходить только под воздействием сил притяжения Луны и Солнца, без учета влияния трения и динамики водной массы - *гипотетикалық, яғни тек қана Ай мен Күннің тартылу күштері әсерінен болатын тасқын (су массасының үйкелісі мен динамикасы әсерін есепке алмағанда).*

EQUINOCTIAL SPRING TIDE —

равноденственный сизигийный прилив, имеющий наибольшую

амплитуду -

ең үлкен амплитудалы күн мен түн теңесуіндегі сизигиялық тасқын.

EQUINOX —

равноденствие, наступает два раза в году, когда склонение Солнца становится равным 0 - *күннің еңкеюі 0-ге тең болған кездегі күн мен түннің теңелуі; жылына екі рет болады.*

ESTABLISHED —

установленный (о бую, вехе и т.п.) в известное место - *белгілі жерге орнатылған.*

ESTIMATED POSITION (EP) —

место судна, полученное из DR (см. DEAD RECKONING) путем учета течения и ветрового дрейфа - *ағысты және жел дрейфтерін есепке ала отырып, анықталған кеме орны.*

EXMERIDIAN ALTITUDE —

близ меридиональная высота светила - *шам-шырақтың меридианға жақын биіктігі.*

FADING —

затухание радиосигналов вследствие изменения атмосферных условий, времени суток и т.д. - *атмосфера жағдайларының, тәулік мерзімінің өзгеруіне байланысты радиодабылдардың өшуі.*

FAIRWAY SPEED —

установленная скорость движения судов на фарватере - *кеме қозғалысының жолда белгіленген жылдамдығы.*

FALLING ABOARD —

соприкосновение корпуса одного судна с другим, происшедшее под действием ветра или течения, “навал” одного судна на другое - *ағыс немесе жел әсерінен бір кеме корпусының екінші кемеге тиюі.*

FALLING ASTERN —

занятие места по корме впереди идущего судна -
алдағы кемең артқы жағына тұсталып орналасу.

FALLING OFF –

«уваливание» носа судна под ветер -
желмен кеме тұмсығының «аууы».

FIX –

место судна на карте в точке пересечения двух или более линий положения - *картадағы екі не одан да көп жол-жоба сызықтарының қиылысу нүктесіндегі кемең орны.*

FORGE AHEAD –

самый полный ход вперед -
алға қарай ең қатты жылдамдықпен жүріс.

FOULANCHOR -

якорь, зацепивший подводное препятствие -
су асты кедергілерін іліктірген зәкір.

FOUL PROPELLER —

винт, на который намотался трос, сеть и т.п. -
арқан, ау, т.б. оралып қалған бұранда (винт).

FOUR “S” —steering gear, side lights, side ports, stowaways —

четыре пункта, которые должны быть под контролем перед отходом судна, т. е. рулевое устройство, ходовые огни, бортовые отверстия, «зайцы» -

кеме жүрер алдында тексерістен өтетін төрт орын, яғни рульдік жабдықтар, жүрістік оттар, ернеулік тесіктер, «қояндар».

GATHER WAY —

увеличивать скорость судна -
кеме жылдамдығын көбейту.

GEOGRAPHICAL POSITION of HEAVENLY BODY —

географические координаты

небесного светила — широта и долгота точки на поверхности Земли, в которой светило наблюдается в зените -

аспан шам-шырағының географиялық координаттары – аспан биіктігінде (зенитте) шам-шырақ бақыланатын Жер бетіндегі нүктенің ендігі және бойлығы.

GIMBALS —

карданов подвес; два кольца, соединенные таким образом, что находящийся в них котелок компаса или хронометр сохраняют горизонтальное положение при качке судна -

кардандық аспа; кеме тербелісі кезінде ішіндегі компас құтысы мен хронометр жатық жағдайды сақтай байланысқан екі шығыршық.

GLASSES —

бинокль -
дүрбі.

GLOBAL MARITIME DISTRESS and SAFETY SYSTEM (GMDSS)—

глобальная морская система связи, обеспечивающая:

- срочную передачу сообщений о бедствиях тем адресатам, которые могут оказать быструю и существенную помощь в конкретной ситуации;

- связь при координации действий всех участников поисковых и спасательных операций;

- связь между судном, терпящим бедствие, и спасателями;

- передачу на все суда срочной навигационной, метеорологической и другой информации, касающейся безопасности плавания -

ауқымды теңіздік байланыс жүйесі:

- нақты жағдайда тез және елеулі көмек көрсете алатындарға апат жөнінде дереу хабар беруді; -

ізвестіру және құтқару операцияларына барлық қатысушылардың іс-әрекетін үйлестірудегі байланысты;
- апатқа ұшыраған кеме мен құтқарушылар арасындағы байланысты;
- жүзу қауіпсіздігіне қатысты навигациялық, метеорологиялық және басқа да ақпараттарды барлық кемелерге тез жеткізіп отыруды қамтамасыз етеді.

GLOBAL POSITIONING SYSTEM (GPS) — спутниковая навигационная система, обеспечивающая определение места судна с высокой точностью и частотой, например NAVSTAR GPS, GLONASS -

кеме орнын жоғары дәлдікпен және жиілікпен анықтауға мүмкіндік беретін спутниктік навигациялық жүйе.

GO AHEAD—

1) двигаться носом судна вперед;
2) занять место впереди другого судна -

1) кеме тұмсығымен алға жүру;
2) басқа кемең алдына түсу.

GO ASTERN —

1) двигаться кормой вперед;
2) занять место позади другого судна -

1) кемең артқы жағымен алға жүру;

2) басқа кемең артына түсу.

GREAT CIRCLE —

большой круг на сферической поверхности, образованный в результате сечения сферы плоскостью, проходящей через ее центр -

сфераны оның орталығы арқылы өтетін жазықтықты кесіп өтуі нәтижесінде пайда болатын сфера

бетіндегі үлкен шеңбер.

GREAT CIRCLE SAILING —

плавание по дуге большого круга, т.е. по кратчайшему расстоянию между двумя точками на земной поверхности -

үлкен шеңбер доғасы бойынша, яғни жер бетінің екі нүктесі аралығындағы ең қысқа қашықтық бойынша жүзу.

GROSS ERROR—

грубая ошибка, “промах” при измерении, величина которой значительно превосходит значения случайных и систематических ошибок, может быть объяснена ошибочными действиями оператора в силу различных причин -

өлшеу кезінде шамасы көлденең және жүйелі қателер мәндерінен анағұрлым асып түсетін дәрекі қателер, оператордың әр түрлі себептер әсерінен қате жіберуімен түсіндірілуі мүмкін.

GROUND SPEED -

скорость судна относительно грунта -

топыраққа қатысты кеме жылдамдығы.

GROUND TACKLE -

якорь и отданные смычки якорной цепи -

зәкір және зәкір шынжырының ұштарының берілген күйі.

GROUNDING -

посадка судна на мель во время стоянки у причала или на якорю, отличие от STRANDING - *айлақта не зәкірде тұру кезінде кемең қайраңға отырғызу.*

GYRO COMPASS —

гироскоп; устройство, в котором ротор(ы), вращающийся (иеся) с высокой скоростью при помощи специальных приспособлений,

устанавливаются в меридиане - *гирокомпас; арнайы құралдар көмегімен жоғары жылдамдықпен айналатын роторлары меридианға орнатылатын қондырғы.*

HACK WATCH —

небольшие часы, применяющиеся вместо хронометра при астрономических наблюдениях - *астрономиялық бақылаулар кезінде хронометр орнына қолданылатын кішкентай сағаттар.*

HALF EBB —

уровень воды между полной и малой водой - *толық және кіші су аралығындағы су деңгейі.*

HALF FLOOD —

уровень воды между малой и полной водой - *кіші және толық су аралығындағы су деңгейі.*

HALF MOON—

фаза Луны в первой и третьей четверти, когда освещена половина ее диска - *Ай фазасының бірінші және үшінші ширектері, яғни Ай табағының жартысы жарық кез.*

HAND STEERING GEAR – ручное управление рулем - *рульді қолмен басқару.*

HANDLING SHIP —

выполнение определенных маневров судном для достижения определенной цели (напр. швартовки к причалу) при помощи его двигателей, рулей, буксиров - *белгілі бір мақсатқа жету үшін кемеңің қозғалтқыштары, рулі, сүйреткіштері көмегімен кейбір маневрлер жасау.*

HANDLING SIMULATION EQUIPMENT —

тренажерное оборудование по

управлению судном - *кеме басқаруға жаттықтыратын жабдықтар.*

HAMPED VESSEL —

судно, ограниченное в возможности маневрировать из-за рода выполняемой им работы - *орындайтын жұмыстар түріне байланысты маневр жасау мүмкіншіліктері шектеулі кеме.*

HARD—

1) часть команды рулевому, означающая перекладку руля в крайнее положение;

2) полоса камней, бетона для укрепления берега -

1) *рульдегі адамға берілетін рульді шеткі күйге қоюды білдіретін бұйрық бөлігі;*

2) *жағаны бекіту үшін тас, бетондар белдіктері.*

HARMONIC ANALYSIS — анализ

наблюдений за приливами для определения их гармонических постоянных с целью их предвычисления -

алдын-ала есептеу мақсатында тасқындардың үйлесімді тұрақтылығын анықтау үшін бақылауларды талдау.

HAWSE —

угол между диаметральной плоскостью судна на якоре и направлением его якорной цепи - *зәкірдегі кемеңің диаметральды жазықтығы мен зәкірлік шынжыр бағыты арасындағы бұрыш.*

HAWSER —

стальной, растительный или синтетический трос для швартовки или буксировки судна - *кемеңі байлау не сүйрету үшін болат, өсімдікті немесе синтетикалық арқан.*

HEAD SEA —

волнение, направленное против хода судна -
кеме жүрісіне қарсы бағытталған толқу.

HEADING —

- 1) удержание судна на курсе;
- 2) направление по курсу судна -
1) кемені бағытта ұстау;
2) кеме бағыты бойынша.

HEADWAY —

движение судна вперед -
кеменің алға жүруі.

HEAVE AHEAD —

тянуть судно вперед при помощи швартовых концов -
кемені арқан шендері арқылы алға тарту.

HEAVE ASTERN —

перетягивать судно назад -
кемені артқа тарту.

HEAVE BODY -

небесное тело, светило (звезда или планета) -
аспан денесі, шам-шырақ (жұлдыз немесе планета).

HEAVING -

- 1) выборание, вытягивание троса
- 2) вертикальное движение корпуса судна на волне -
1) арқанды тарту, созу;
2) толқында кеме корпусының тік қозғалуы.

HEAVING LINE —

бросательный конец, выброска -
лақтыру ұшы.

HEIGHT of TIDE—

высота прилива, высота уровня воды над нулем глубин карты -
карта тереңдігінің нолі үстіндегі толқын биіктігі, су деңгейі биіктігі.

HELM SIGNAL —

звуковой и световой сигнал, подаваемый судном при изменении курса для информации других судов,

находящихся и поблизости -
кеменің өз бағытын өзгерткен кезде жақын аймақтағы басқа кемелерге ақпарат беру мақсатында жіберетін жарықтық және дыбыстық дабылдар.

HIGHT and DRY—

судно на мели, когда его киль находится выше уровня воды при малой воде -
кіші су кезінде килі су деңгейінен жоғары болып тұрған қайраңдағы кеме.

HIGHLIGHTING —

способ привлечения внимания наблюдателя на заслуживающий внимания объект на дисплее путем выделения его от других более ярким свечением, миганием или другими методами -
көңіл бөлуге лайық объектіні дисплей бетінде басқа объектілерден гөрі өзгеше жарқырату, жытылықтату немесе басқа да әдістер арқылы бақылаушының назарын соған аудару тәсілі.

HIGH TIDE —

полная вода при приливе -
тасқын кезіндегі толық су.

HIGH WATER —

наивысший уровень полной воды -
толық судың ең жоғары деңгейі.

HIGH WATER FULL and CHANGE —

прикладной час порта -
порттың қолданбалы сағаты.

HIGH WATER STAND —

незначительное изменение уровня воды до и после ее нависшего уровня, приливное течение в это время минимальное -
су деңгейінің жоғары деңгейге дейін және одан кейін аз гана өзгеруі; бұл кезде тасқындық ағыс өте аз

мөлшерде болады.

HIGHER HIGH WATER —
наивысший (из двух
последовательных приливов)
уровень полной воды -
толық судың ең жоғары
(тізбектелген екі тасқын ішінен)
деңгейі.

HOLDING ON —
удержание судна на курсе -
кеменің бағытты ұстауы.

HORIZONTAL DANGER ANGLE
— горизонтальный угол опасности,
измеряемый между двумя объектами
-
екі объект арасында өлшенетін
қауіптіліктің жатық бұрышы.

HOUR ANGLE —
часовой угол светила между
меридианом наблюдателя и
меридианом светила -
бақылаушы меридианы мен шам-
шырақ меридианы арасындағы шам-
шырақтың сағаттық бұрышы.

HOVE TO —
удерживать судно носом против
ветра на минимальной скорости при
помощи кратковременной работы
главного двигателя -
негізгі қозғалтқыштың қысқа
мерзімді жұмысының көмегімен
кемені тұмсығымен желге қарсы
төмен жылдамдықта ұстап тұру.

INDEX CORRECTION — поправка
индекса, прибавляется со своим
знаком к снятому с прибора или
измерительного инструмента
отсчету для получения правильного
значения -
индексті түзету, дұрыс мән алу
үшін өлшеу құралынан алынған
сандарға өз белгісімен қосылады.

INERTIAL NAVIGATION —
инерциальная навигация,
высокоточное счисление пути судна

с использованием акселерометров,
эффекта Доплера и компьютерной
обработки данных - *инерциалды*
навигация, акселерометрлерді,
Доплер әсерін және мәліметтерді
компьютерлік өңдеуді қолдана
отырып, кеме жолын жоғары
дәлдікпен есептеу.

INITIAL COURSE —
начальный курс судна при
поисковой операции, задается
координатором поиска -
іздеу операциясы кезінде іздеу
үйлестірушісі белгілейтін кемең
бастапқы бағыты.

**INMARSAT—International
Maritime Satellite Organization** —
международный консорциум,
обеспечивает связь с судами через
спутники -
халықаралық бірлестік
(консорциум), спутник арқылы басқа
кемелермен байланысты
қамтамасыз етеді.

INSHORE—
близко к берегу; иногда обозначает
направление в сторону берега -
жағаға жақын; кейде жағаға қарай
бағытты білдіреді.

INSTRUMENTAL ERROR -
инструментальная ошибка,
возникающая из-за особенностей
измерительного инструмента - *өлшеу*
құралының ерекшеліктеріне
байланысты жіберілетін құралдық
қателер.

INVERTED TIDE -
случай, когда малая вода наступает
вовремя кульминации Луны в этом
месте -
Айдың шарықтау шегі кезінде кіші
судың келу жағдайы.

JOYSTICK —
указатель на дисплее, перемещением
которого управляет оператор -

оператор басқарып отыратын дисплейдегі көрсеткіш.

KEEL CLEARANCE —

минимальная глубина под килем, достаточная для безопасного плавания судна -

кеменің қауіпсіз жүзуіне жеткілікті, киль астындағы ең аз тереңдік.

KNOT—

морская единица скорости, равна 1 миле (1852 м) в час -

жылдамдықтың теңіздік бірлігі, сағатына 1 мильге (1852 м) тең.

LAGGING—

увеличение промежутка времени, между последующими приливами - *кейінгі тасқындар арасында уақыт аралығының өсуі.*

LANDFALL—

открывшаяся визуально или на экране радара земля при подходе судна со стороны моря - *кеменің теңіз жақтан келісінде жердің визуальды не радар экранындағы көрінісі.*

LAY ABOARD —

быть ошвартованным к чему-либо (о судне) - *бір нәрсеге байлаулы тұру (кемеге қатысты).*

LAY BY BERTH —

находиться у отстойного причала в порту в ожидании обработки судна - *порт айлағында кеме өңделуін күту.*

LAY the COURSE —

держат заданный курс - *берілген бағытты ұстау.*

LEAD (LED) —

свинец, грузило ручного лота - *қорғасын, қол лот жүкшесі.*

LEE —

часть водной поверхности, укрытой от ветра каким-либо препятствием (корпусом судна), подветренная

сторона -

желден қандай да бір бөгеттер (кеме корпусы) арқылы тасаланған су үсті бөлігі, ықтың беті.

LEEWAY —

линия дрейфа судна - *кеме дрейфі сызығы.*

LIE BY —

находиться в непосредственной близости от другого судна или объекта -

басқа кемеден не объектіден тікелей жақындықта тұру.

LIMB —

1) кромка диска Солнца или Луны;

2) градуированная дуга секстана -

1) Күн немесе Ай табағының жиесі;

2) секстанның градусық доғасы.

LINE of POSITION —

линия положения, линия на карте, в любой точке которой может находиться судно, получается в результате одной обсервации - *кеме кез келген нүктесінде бола алатын жол-жоба сызығы, картадағы сызық.*

LIQUID COMPASS —

магнитный компас, в котором картушка с магнитом плавает в жидкости -

магнитті орауышы сұйықтығында жүзіп жүрген магниттік компас.

LOG —

лаг, прибор для определения скорости судна -

лаг, кеме жылдамдығын анықтауға арналған құрал.

LOG GLASS —

песочные часы, измеряющие интервал 14 или 28 сек.,

применялись для отсчета времени при измерении скорости судна

ручным лагом - *лаг көмегімен кеме жылдамдығын өлшеуде уақытты есептеу үшін 14 және 28 сек.*

интервалдарын өлшеуші құм сағаттар.

LOOK OUT —

постоянное наблюдение за окружающей обстановкой - *қоршаған жағдайды үнемі бақылап отыру.*

LOW WATER (LW) —

малая вода, самый низкий уровень воды во время отлива - *кіші су, қайту кезіндегі судың ең төмен деңгейі.*

LOXODROME —

локсодромия, линия пути судна при плавании постоянным курсом - *локсодромия, тұрақты бағытта жүзуде кеме жолының сызығы.*

LUFF —

наветренная сторона - *желге қарсы бет.*

LUNAR CYCLE —

19-летний период, через который фазы Луны повторяются в те же дни месяца -

Ай фазалары айдың сол күндерінде қайталанатын 19-жылдық кезең.

LUNAR DAY —

промежуток времени между двумя последовательными в прохождении Луны меридиана наблюдателя, в среднем составляет 24 ч. 54 мин. -

бақылаушы меридианынан Айдың екі тізбектес өтуі арасындағы уақыт аралығы, орташа есеппен 24с. 54мин.

LUNAR DISTANCE —

угловое расстояние между Луной и определенным небесным телом, применяется для определения долготы (Lunar method) -

Ай мен белгілі аспан денесі арасындағы бұрыштық қашықтық, бойлықты анықтау үшін қолданылады.

LUNATION —

лунный месяц, время прохождения всех фаз Луны, составляет 29 дней, 12 час., 44,05 мин. -

толық (айлы) ай, Айдың барлық фазаларының өту кезеңі, 29 күн, 12 сағ, 44,05 мин. тең.

LUNITUDAL INTERVAL —

лунный промежуток, время между прохождением Луны меридиана наблюдателя и наступлением полной воды -

айлы аралық, бақылаушы меридианынан Айдың өтуі мен толық судың келуі арасындағы уақыт.

MAGNETIC COMPASS —

магнитный компас - *магниттік компас.*

MAGNITUDE —

условная величина, характеризующая яркость звезды по отношению к “стандартной звезде”, М. которой принята за 1. Для определения яркости звезды, ее М. вычитается из 1. Например, М. самой яркой звезды — Сириуса составляет —1,6, при вычитании ее из 1 получаем 2,6 -

шартты шама, жұлдыз жарықтығын “қалыпты жұлдызға” қатысты сипаттайды. “Қалыпты жұлдыз” жарықтығы 1-ге тең деп алынған. Жұлдыз жарықтығын анықтау үшін оның М. 1-ден алынады. (Ең жарық жұлдыз Сириустың М. -1,6, оны 1-ден алғанда 2,6-ға тең болады).

MAKING a LAND—

следовать в направлении берега - *жағаға қарай бағыт алу.*

MAKING a LEE— маневрирование

с целью прикрыть от волнения плавсредство у борта корпусом своего судна -

өз

кемесінің корпусымен ернеудегі жүзуші құралдарды толқудан тасалау мақсатында маневр жасау.

MAKING HEADWAY — следовать передним ходом - алға жүру.

MAKING STERNWAY — следовать задним ходом - артқа жүру.

“MAN OVERBOARD” — “человек за бортом”, оповещение о нахождении человека в воде - “адам ернеуден тыс”, адамның суда екендігін хабарлау.

MANOEUVRING — маневрирование, последовательное изменение параметров движения судна с определенной целью - белгілі мақсатта маневр жасау, кеме қозғалысының параметрлерін жүйелі өзгерту.

MANOEUVRING SPEED — маневренная скорость судна, уменьшенная скорость при сниженных оборотах главного двигателя, позволяющая быстро его реверсировать в случае необходимости при плавании в сложной навигационной обстановке - күрделі

навигациялық жағдайда жүзу кезінде қажеттілігіне қарай бағындыруға мүмкіншілік беретіндей кемеңің маневрленген, азайтылған жылдамдығы.

MANUAL —

- 1) руководство, инструкция, наставление;
- 2) ручная обработка радиолокационных наблюдений -
 - 1) нұсқау, инструкция;
 - 2) радиолокациялық бақылауларды қолмен өңдеу.

MARITIME SAFETY INFORMATION —

информация по безопасности на море: навигационные, ледовые, метеорологические и другие предупреждения мореплавателям - теңіздегі қауіпсіздік бойынша ақпарат: теңіз жүзушілеріне навигациялық, мұздық, метеорологиялық және басқа да ескертулер.

MASTER COMPASS — основной прибор гирокомпаса, в котором находится гироскоп - ішінде гироскопы бар гирокомпастың негізгі құралы.

MAYDAY — международный радиотелефонный сигнал бедствия, искаженное произношение фразы на французском языке, означающее “помогите мне” - халықаралық радиотелефондық апат дабылы, «маган көмектесіңдер» дегенді білдіретін француз тіліндегі фразаның бұрмаланып айтылуы.

MEAN HIGH WATER (MHW) — средний уровень полной воды, наблюдаемый в течение лунного месяца - толық (айлы) ай бойы бақыланатын толық судың орта деңгейі.

MEAN LOW WATER — средний уровень малой воды, наблюдаемый в течение лунного месяца - толық (айлы) ай бойы бақыланатын кіші судың орта деңгейі.

MEAN SEA LEVEL — средний уровень моря в обычных гидрометеорологических условиях без учета воздействия приливов - тасқын әсерін есептемегенде қалыпты гидрометеорологиялық жағдайдағы теңіздің орта деңгейі.

MEAN TIDE LEVEL—

средний уровень прилива над нулем глубин, вычисляется как полусумма уровней средней полной и малой воды -

тереңдік нолі үстіндегі тасқынның орта деңгейі, орташа толық және кіші сулар деңгейлерінің жартысы ретінде есептеледі.

MERIDIAN ALTITUDE —

меридиональная высота светила, т.е. ее высота на меридиане наблюдателя -

шам-шырақтың меридиандық биіктігі, яғни оның бақылаушы меридианындағы биіктігі.

MOOR—

закрепить судно (ошвартовать или поставить на якорь) или другой объект к причалу, берегу, бую и т.д. при помощи швартовых концов или отдачи якорей в безопасном месте - *арқан шендерінің көмегімен кемеңі не басқа объектіні айлаққа, жазаға, т.б. бекіту немесе зәкірді қауіпсіз жерде беру.*

MORSE CODE LIGHT (ALDIS SIGNAL LAMP) —

фонарь или прожектор для передачи световых сигналов - *дыбыстық дабылдарды беруге арналған шам немесе прожектор.*

MOVING BROADSIDE ON—

движение судна под действием ветра в сторону подветренного борта - *кеменің жел әсерінен ықтың ернеуге қарай қозғалуы.*

NADIR —

надир, точка на небесном своде, противоположная зениту - *надир, аспан күмбезінде зенитке қарсы нүкте.*

NAUTICAL ALMANAC— морской ежегодник, содержащий все необходимые астрономические

сведения; издается

Адмиралтейством с 1767г. - *барлық қажетті астрономиялық мәліметтер енген теңіз жылнамасы; Адмиралтейство 1767 жылдан бастап шығарады.*

NAUTICAL ASTRONOMY—

мореходная астрономия, наука об использовании астрономии для целей навигации -

теңізде жүзу астрономиясы, астрономияны навигациялық мақсатта қолдану жөнінде ғылым.

NAUTICAL TWILIGHT—

навигационные сумерки, промежуток времени между прохождением Солнца от 6 до 12 градусов ниже горизонта при заходе и, наоборот, при восходе. В это время горизонт еще достаточно хорошо виден для измерения высот появившихся звезд и планет - *навигациялық іңір, Күннің бату кезінде 6°-тан 12°-қа дейін көкжиектен төмен өтуі мен шығу кезінде керісінше өтуі арасындағы уақыт аралығы. Бұл кезде туған жұлдыздар мен планеталардың биіктіктерін өлшеу үшін көкжиек жақсы көрініп тұрады.*

NAVIGABLE—

способность безопасно осуществлять плавание судна - *кеме жүзуін қауіпсіз жүзеге асыруға қабілеттілік.*

NAVIGATION—

навигация, наука и искусство, обеспечивающие безопасное плавание судна в любом месте Мирового океана - *навигация, Әлемдік мұхиттың кез келген жерінде кемеңің қауіпсіз жүзуін қамтамасыз ететін ғылым және өнер.*

NAVIGATIONAL LIGHTS— огни,

предусмотренные Международными правилами для предупреждения столкновений судов, которые обязано нести судно -

кемелер соқтығыстарынан сақтандыру мақсатында Халықаралық ережелер бекіткен, кеме алып жүруге міндетті оттар.

NAVIGATIONAL PLANETS and STARS —

планеты и звезды, используемые в мореходной астрономии для целей навигации, их небесные координаты предвычислены и сведены в таблицы -

теңізде жүзу астрономиясында навигациялық мақсатта

қолданылатын планеталар мен жұлдыздар, олардың аспандық координаттары есептелген және таблица түрінде келтірілген.

NAVIGATIONAL WARNING —

срочная навигационная информация, касающаяся безопасности

мореплавания, передается по радио -

теңізде жүзу қауіпсіздігіне қатысты жедел навигациялық ақпарат, радио арқылы беріледі.

NAVTEX SERVICE—

координированная передача и автоматический прием информации по безопасности на море (MARITIME SAFETY

INFORMATION) на частоте 518 кГц с помощью узкополосной

буквопечатающей аппаратуры - 518 кГц жиілігінде еңсізжолды әріп

басушы аппарат көмегімен теңіздегі қауіпсіздік бойынша

ақпараттың үйлестіріліп жіберілуі және автоматты түрде

қабылдануы.

NIPPED—

относится к судну, зажатоу льдами -

мұздар арасында қыстырылып қалған кемеге қатысты.

NOON—

полдень, момент прохождения Солнца через меридиан наблюдателя, кульминация Солнца - *түс мезгілі, Күннің бақылаушы меридианы арқылы өту кезеңі, Күннің шарықтау шегі.*

NORTH - UP—

такая стабилизация изображения на дисплее, при которой отображение на дисплее соответствует карте - *дисплейдегі бейненің картадағы бейнеге сәйкестеліп тұрақталуы.*

NOT UNDER COMMAND (NUC)

— судно, лишенное возможности управляться в силу исключительных обстоятельств, т.е. маневрировать так, как это требуют МППСС - *төтенше жағдайлар салдарынан басқарылу мүмкіндігінен айрылған кеме.*

OBLIQUE SPHERE—

видимое движение светила на небесной сфере -

шам-шырақтың аспан сферасындағы көз көрерлік қозғалыстары.

OBLIQUITY of ECLIPTIC—

угол между небесным экватором и эклиптической - *аспан*

экваторы мен эклиптика

арасындағы бұрыш.

OBSERVATION—

обсервация, измерение высоты светила и последующие расчеты параметров линии положения - *обсервация, шам-шырақтың биіктігін өлшеу және жол-жоба сызықтарының параметрлерінің кейінгі есептеулері.*

OBSERVED ALTITUDE—

высота светила, измеренная

секстаном и исправленная поправка индекса - *секстанмен өлшенген және индекс түзетулерімен жөнделген шамшырақ биіктігі.*

OFFING—

морское пространство, лежащее посередине между видимым горизонтом и наблюдателем;

to keep an offing—

держаться на безопасном расстоянии от опасности -

көзге көрінетін көкжиек пен бақылаушы арасында жатқан теңіз кеңістігі; **to**

keep an offing—

қатерден қауіпсіз қашықтықта болу.

OMEGA—

глобальная система навигации, использующая импульсно-фазовый метод измерения разности дистанций до излучающих станций для определения места судна - *кеменің орнын анықтау үшін сәуле шығарушы станцияларға дейінгі ара қашықтық айырымдарын өлшеудің импульсті-фазалық әдісін қолданушы навигацияның ауқымды жүйесі.*

ON – SCENE COMMANDER (OSC)—

Координатор поисково-спасательной операции в пределах отведенной зоны - *белгіленген аймақ шегіндегі іздестіру-құтқару операциясының үйлестірушісі.*

OPEN BEARINGS—

крюйс-пеленг; способ определения места судна во двум разновременным пеленгам одного объекта и пройденному расстоянию между определениями - *крюйс-пеленг; бір объектінің екі әр уақыттағы пеленгісі және*

анықтаулар арасындағы өтілген қашықтық арқылы кеме орнын анықтау тәсілі.

ORTHODROMY—

ортодромия, дуга большого круга на земной поверхности, кратчайшее расстояние между двумя точками наземном шаре -

ортодромия, жер бетіндегі үлкен шеңбер доғасы, жер шарындағы екі нүкте арасындағы ең қысқа қашықтық.

OUTBOARD —

направление от или к борту судна - *кеме ернеуінен немесе, керісінше, соған қарай бағыт.*

OUTBOUND/INBOUND VESSEL—

судно, покидающее/входящее в порт -

порттан шығып келе жатқан/портқа кіріп келе жатқан кеме.

OVERBOARD—

за бортом, за борт - *кеме ернеуінің сыртында, одан тыс.*

OVERHAULING—

обгон другого судна (overtaking) - *басқа кеме озып өту.*

PADDLE WHEEL EFFECT (SCREW EFFECT) —

постоянное отклонение носа винтового судна на ходу в одну сторону (зависит от направления вращения винта) вследствие разности гидростатического давления в верхней и нижней части винта -

бұранданың жоғарғы және төменгі бөліктеріндегі гидростатикалық қысымның айырымдарына байланысты бұрандалы кеме тұмсығының жүзу кезінде үнемі бір жаққа қарай ауытқуы (бұранданың бұрылу бағытына байланысты).

PAN—

условное обозначение сигнала срочности по радиотелефону - *радиотелефон арқылы берілетін жеделдік дабылының шартты белгісі.*

PARALLAX—

параллакс; видимое изменение положения наблюдаемого объекта вследствие изменения положения наблюдателя - *параллакс; бақылаушы орнының өзгеруі салдарынан бақыланушы объект орнының көзге түсерліктей өзгеруі.*

PARALLEL of ALTITUDE (POSITION) —

круг равных высот светила, т.е. точек на земной поверхности, в которых высота светила в данный момент одинакова - *шам-шырақтың бірдей биіктіктерінің шеңбері, яғни жер бетіндегі бір уақытта шам-шырақ биіктігі бірдей болатын нүктелер шеңбері.*

PAY OFF —

положение носовой части судна против ветра - *кеме тұмсығының желге қарсы орналасуы.*

PERIGEE—

точка на орбите Луны, ближайшая к Земле - *Ай орбитасындағы Жерге жақын нүкте.*

PERIHELION—

ближайшая к Солнцу точка на орбите планеты солнечной системы - *күн системасының планета орбитасындағы Күнге жақын нүкте.*

PERIL—

опасность, бедствие, соответствует современному RISK -

қауіп-қатер, апат, қазіргі RISK ұғымына сәйкес келеді.

PERIODICAL STARS—

звезды, звездная величина которых повторяется через определенные промежутки времени - *жұлдыздық шамалары белгілі бір уақыт аралығында қайталанатын жұлдыздар.*

PERPETUAL DAY—

непрерывный день в полярных широтах в летнее время - *жазғы мезгілде полярлық ендіктердегі үздіксіз күн.*

PERPETUAL NIGHT—

непрерывная полярная ночь в полярных широтах в зимнее время - *қысқы мезгілде полярлық ендіктердегі үздіксіз түн.*

PERTURBATION—

магнитная буря, временное изменение магнитного поля вследствие солнечных явлений - *магниттік дауыл, күн құбылыстары салдарынан магниттік өрістің уақытша өзгеруі.*

PILE DRIVING—

подъем всей носовой части судна над водой при сильном волнении - *қатты толқу кезінде су үстінде кемеңің тұмсық бөлігінің тұтас көтерілуі.*

PILOT TRANSFER**ARRANGEMENT —**

устройство для приема и сдачи лоцмана на крупнотоннажном судне - *ірітоннажды кемедегі лоцманды қабылдау және тапсыруға арналған қондырғы.*

PITOMETR LOG—

гидравлический лаг, в котором скорость судна определяется путем сравнения статического и динамического давления воды, возникающего при движении судна

относительно воды -
кеменің суға қатысты
қозғалысында пайда болатын судың
статикалық және динамикалық
қысымдарын салыстыру арқылы
кеме жылдамдығы анықталатын
гидравликалық лаг.

PIVOTING POINT—

точка корпуса судна, через которую
проходит ось его вращения при
повороте под действием руля -
бұрылыс кезінде руль әсерінен
кеменің айналым осі өтетін кеме
корпусының нүктесі.

PLOT—

1) прокладка пути судна на
навигационной карте, также
относительная прокладка на
маневренном планшете;

2) диаграмма, чертеж -

1) навигациялық картадағы кеме
жолының салынуы, сонымен қатар
маневрлік планшеттегі жобамен
алғандағы орналасуы;

2) диаграмма, сызба.

POINT of no RETURN—

точка, после прохождения которой
судно не может вернуться обратно
ввиду резкого ограничения свободы
маневра из-за наличия опасностей и
вынуждено продолжать плавание в
данном стесненном районе -
оны өткеннен кейін қауіп-қатер
барлығы себепті маневр еркіндігінің
кенет шектелуі салдарынан кеме
кері қайта алмайтын және осы
қысаңқы аймақта жүзе тұруға
мәжбүр болатын нүкте.

**POLAR ORBITING SATELLITE
SERVICE**—

система спутников на
околополярных орбитах, которая
принимает и ретранслирует
оповещения о бедствии, принятых с
АРБ (автоматический радиобуй) и

определяет его местонахождение -
автоматтық радиобуйлардан
қабылданған апат жәніндегі
хабарламаларды жан-жаққа
жіберетін және оның орнын
анықтайтын поляр айналасындағы
орбиталардағы спутниктер жүйесі.

POOPING—

заливание водой кормы судна на
попутной волне -

кеме тұмсығына бағыттал
толқында судың құйылуы.

POSITION LINE —

линия положения, геометрическое
место точек на земной поверхности
в одной из которых находится судно,
получается в результате применения
одного из способов определения
места судна -

жол-жоба сызығы, кеме біреуінде
болатын жер бетіндегі нүктелердің
геометриялық орны; кеме орнын
анықтау тәсілдерінің біреуін
қолдану барысында алынады.

**POSITION PROBABILITY AREA
(PPA)** —

район наиболее вероятного
местоположения судна представляет
собой эллипс, параметры которого
определяются значениями
случайных ошибок наблюдений при
определении места судна -
кеменің барынша мүмкін орналасу
аймағы эллипс болып табылады,
оның параметрлері кеме орнын
анықтаудағы бақылаулардың
кездейсоқ қателерінің мәндерімен
анықталады.

**PREDICTED TARGET RANGE at
the CLOSEST POINT of
APPROACH (CPA)**—

предвычисленная дистанция
кратчайшего сближения (Dкр) -
төте таялудың алдын-ала
есептелген ара қашықтығы.

PREDICTED TIME to CPA (TCPA)

— предвычисленное время кратчайшего сближения (Ткр) - *төте таялудың алдын-ала есептелген уақыты.*

PRESENT BEARING of the TARGET—

пеленг на цель в данный момент - *дал осы сәттегі нысанаға бағытталған пеленг.*

PRESENT RANGE of the TARGET—

расстояние до цели в данный момент - *дал осы сәттегі нысанаға дейінгі қашықтық.*

PRICK—

отметка на карте, обозначающая место судна - *кеменің орнын көрсететін картадағы таңба.*

PRIMING —

более раннее наступление полной воды во время первой и третьей четверти фазы Луны - *Ай фазаларының бірінші және үшінші ширектері кезеңдерінде толық судың тым ерте баспалауы.*

PROCEEDING—

следование (судна) к определенному месту - *(кеменің) белгілі бір орынға қарай жүзуі;*

PROPER MOTION—

истинное движение эхо-сигнала другого судна (цели) на дисплее радара - *радар дисплейіндегі басқа кемең (нысананың) жаңғырық-дабылының шын қозғалысы.*

PUBLIC ADDRESS SYSTEM (PA – system)—

система громкоговорящей связи на судне для передачи важных и срочных сообщений -

маңызды және жедел хабарларды жіберуге арналған кемедегі қатты дауысты байланыс жүйесі.

QUAD RANT—

1) четверть круга;
2) старинный угломерный инструмент для измерения высот светил -

*1) шеңбер ширегі;
2) шам-шырақ биіктігін өлшеуге арналған көне бұрыш өлшеуіш құрал.*

QUAD RATURE—

квадратура, взаимное расположение двух небесных светил под прямым углом друг к другу относительно Земли, например Солнца и Луны - *квадратура (шаршы), Жерге қатысты алғанда екі аспан шам-шырағының өзара тік бұрыш жасай орналасуы, мысалы, Күн мен Айдың орналасуы.*

RADAR PLOTTING—

процесс радиолокационного наблюдения, выбора целей и определения параметров их движения - *радиолокациялық бақылау, нысана таңдау және олардың қозғалыстарының параметрлерін анықтау үрдісі.*

RADIO DIRECTION FINDER—

радиопеленгатор, прибор для определения направления на источник радиоволн - *радиопеленгатор, радиотолқындар тугызушы қайнар көздерге бағытты анықтауға арналған аспап.*

RANDOM ERROR—

случайная ошибка измерения величины определенным инструментом; зависит от многих факторов, учесть которые невозможно, поэтому ее величина определяется из статистической

обработки множества наблюдений - белгілі бір құралмен шама өлшеудегі кездейсоқ қате; ескеруге мүмкін емес көп факторларға байланысты, сондықтан оның шамасы көптеген бақылауларды статистикалық өңдеуден анықталады.

RANGE ALONGSIDE— подходить вплотную к другому судну - басқа кемеге өте жақын тақалу.

RANGE of TIDE — разность уровней двух последовательных полных или малых вод - екі тізбектес толық немесе кіші сулардың деңгейлерінің айырымдары.

RATE— суточный ход хронометра - хронометрдің тәуліктік жүрісі.

RATE of TURN— угловая скорость поворота судна, выражается в град/мин. - кеме бұрылысының бұрыштық жылдамдығы, град/мин. беріледі.

RECEIVING POINT — точка, от которой начинается заход судна в порт, транзит или плавание в составе конвоя, обычно это приемный буй - транзит немесе күзет қарауында жүзетін, кемеңің портқа кіруі басталатын нүкте.

RECKONING — счисление пути судна - кеме жолын есептеу.

RECOMMENDED ROUTE — рекомендованный путь судна через районы, плавание в которых затруднено или опасно, обычно указывается в наставлениях для плавания - жүзуге қиын не қауіпті аймақтардан өтуде кемеге ұсынылатын жол, негізінен, жүзу

нұсқауларында көрсетіледі.

RECOMMENDED TRACK — специально обследованный маршрут для плавания (обычно крупнотоннажных судов) - жүзу үшін арнайы тексерілген бағдар, маршрут (негізінен, ірі тоннажды кемелер үшін).

REDUCTION— исправление измеренной или найденной величины поправкой для получения ее истинного значения - өлшенген немесе табылған шаманың шындық мәнін алу үшін оны жөндеу арқылы түзету.

REFERENCE LINE— линия на экране БРЛС, разделяющая фарватер дня входящих и выходящих судов - экрандағы кіруші және шығушы кемелердің жолдарын бөлуші сызық.

REFLOATING— восстановление плавучести судна путем стягивания его с мели или подъема с грунта - қайраңнан шығару не топырақтан көтеру арқылы кеме жүзгіштігін қайта қалпына келтіру.

DISPLAY— дисплей радара, показывающий относительное движение - қатыстық қозғалысты көрсетуші радар дисплейі.

RELATIVE COURSE (SPEED)— относительный курс (скорость) движущейся цели, который наблюдается на дисплее радара относительного движения, представляет собой разность векторов скоростей своего судна и наблюдаемого (цели) - қатыстық қозғалыс радарының дисплейінде байқалатын қозғалушы нысананың қатыстық бағыты (жылдамдығы), өз кемесі мен

бақыланушының (нысананың) жылдамдық векторларының айырымын көрсетеді.

RENDEZ-VOUS—

рандеву, назначенная точка встречи судов -

рандеву, кемелердің белгіленген кездесу нүктесі.

REPORTING POINT—

контрольная точка, специальный пункт, нанесенный на карту и указанный в наставлениях для плавания, при прохождении которого с судна должно быть передано соответствующее сообщение на пост контроля за движением судов -

картаға енгізілген және жүзу нұсқауларында көрсетілген тексеру нүктесі, арнайы пункт; оны өткен соң кемеден кеме қозғалысын бақылаушы постқа сәйкес мәлімдеме жіберілуі тиіс.

RESCUE CO – ORDINATION CENTRE (RCC) —

спасательно-координационный центр (СКЦ), береговая служба, которая проводит и координирует спасательные операции в своей зоне ответственности -

өз жауапкершілік аймағында құтқару операцияларын жүргізетін және үйлестіретін құтқарушы-үйлестіруші орталық, жағалық қызмет.

RESONANT FREQUENCY – резонансная частота -

жаңғырықтық (резонанстық) жиілік.

RHUMB—

румб, направление по компасу в частях окружности, отсчитываемых от меридиана; один румб равен 1/32 части круга -

румб, меридианнан бастан

саналатын шеңбер бөліктеріндегі компас бағыт; бір румб шеңбердің 1/32 бөлігіне тең.

RHUMB LINE-

линия постоянного курса на карте, локсодромия -

картадағы тұрақты бағыт сызығы, локсодромия.

RHUMB LIGHT—

огонь, который несет судно на якоре -

кеме зәкірінде алынып жүретін от.

RIGHT of WAY—

обязанность судна сохранять параметры своего движения, если другое судно обязано уступить ему дорогу -

басқа кеме жол беруге міндетті жағдайда кемеңіз өз қозғалысының параметрлерін сақтауға міндеткерлігі.

RIGHT – HANDED —

так говорят о винте правого вращения, который вращается по часовой стрелке, если смотреть вперед по ходу судна -

сағат тілі бойынша айналатын оңға бұру бұрандасы.

RISK of COLLISION—

угроза столкновения судов - кемелердің соқтығысу қаупі.

ROCKET—

ракета, пиротехнический снаряд для подачи сигналов на берег или другое судно -

жағаға не басқа кемелерге дабыл беруге арналған ракета, пиротехникалық снаряд.

ROOT MEAN SQUARE ERROR (RMS) —

средняя квадратическая ошибка (стандарт) измерений -

өлшеулердің орташа квадраттық қатесі.

ROUNDING—

плавание в зоне кругового движения
- *шеңберлік қозғалыс аймағында жүзу.*

ROUTEING—

комплекс мер по уменьшению риска столкновения, включает в себя схемы разделения движения судов, глубоководные пути, зоны прибрежного плавания и т.п. - *соқтығысу қаупін азайтуға арналған шаралар жиынтығы, бұған кеме қозғалыстарын бөлу сызбалары, тереңсулы жолдар, жағалаудағы жүзу аймақтары, т.б. жатады.*

ROUTE MONITORING—

контроль пути судна на электронной карте, на которой сравнивается действительное место судна по отношению к предварительной прокладке пути - *кеменің шамаланған жолы мен нақты орны салыстырылатын электрондық картадағы кеме жолын бақылау.*

ROUTE PLANNING—

предварительная прокладка пути судна на электронной карте - *электрондық картада кеме жолын шамамен, алдын-ала орналастыру.*

RUN—

расстояние между двумя наблюдениями - *екі обсервация арасындағы қашықтық.*

RUNNINGS FIX—

определение места судна способом крьюйс-пеленга, т.е. по двум одновременным пеленгам одного объекта и пройденному между ними расстоянию - *кеме орнын крьюйс-пеленг әдісімен анықтау, яғни бір объектінің екі әр уақыттағы пеленгісі және олардың*

арасындағы өтілген қашықтық арқылы анықтау.

RUNNING LIGHT— предписанные правилами ходовые огни судна - *ережелер бекіткен кемеңіз жүрістік оттары.*

SAFE SPEED—

безопасная скорость судна, при которой обеспечивается максимальное время дня выполнения эффективного маневра с целью предотвращения столкновения и остановки на достаточном расстоянии - *соқтығысты болдырмау мақсатында тиімді маневрлерді орындауға және жеткілікті қашықтықта тоқтауға қажетті барынша көп уақытпен қамтамасыз ететін кемеңіз қауіпсіз жылдамдығы.*

SAFETY DEPTH —

безопасная для судна глубина должна быть не менее осадки судна плюс запас глубины под килем. Устанавливается капитаном и зависит от конкретных гидрометеорологических условий, скорости судна, рода грунта и т.д. - *кеме үшін қауіпсіз тереңдік кеме шөгіндісі мен киль астындағы тереңдік қорының қосындысынан кем болмауы тиіс. Оны капитан белгілейді және ол гидрометеорологиялық жағдайға, кеме жылдамдығына, топырақ түріне, т.б. байланысты болады.*

SAG—

дрейф судна под действием ветра - *жел әсерінен кемеңіз дрейфке түсуі.*

SCAN—

один оборот антенны радара - *радар антеннасының бір айналымы.*

SCOPE—

длина якорной цепи,

использованной дня стоянки на якоре -

зәкірде тұру үшін қолданылатын зәкір шынжырының ұзындығы.

SEA ANCHOR—

плавучий якорь, временное приспособление, находящееся на плаву и соединенное с плавсредством для удержания его против ветра и волн в наиболее безопасном положении -

желге және толқындарға қарсы барынша қауіпсіз жағдайда ұстап тұру үшін жүзу құралдарымен жалғанған және жүзіп жүретін қалқымалы зәкір, уақытша құрал.

SEARCH PATTERN —

схема поиска, в соответствии с которой суда и летательные аппараты проводят координированный поиск - *кемелер мен ұшу аппараттары соған сәйкес үйлестірілген іздеу жұмыстарын жүргізетін іздеу сызбасы.*

SEARCH SPEED— скорость поиска, т.е. скорость судов, ведущих поиск, установленная координатором поиска - *іздеу жылдамдығы, яғни іздеу жүргізуші кемелердің іздеу үйлестірушісі белгілеген жылдамдығы.*

SEARCH and RESCUE SERVICES—

Служба поиска и спасания, обеспечивает принятие необходимых мер и организацию связи в своем районе ответственности в случае бедствия - *Іздеу және құтқару қызметі, өз жауапкершілік аймағында апат болу жағдайында қажетті шараларды қабылдау мен байланысты ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.*

SEAROOM—

морское пространство, достаточное для безопасного маневрирования судна -

кеменің қауіпсіз маневр жасауына жеткілікті теңіз кеңістігі.

SECURITE—

радиотелефонный сигнал безопасности, означает, что ,щит передано сообщение, касающееся безопасности плавания - *қауіпсіздіктің радиотелефондық дабылы, жүзу қауіпсіздігіне қатысты хабарлама жіберілетінін білдіреді.*

SEMI - DIURNAL— полусуточный (прилив), наблюдается 2 раза в сутки - *жарты тәуліктік (тасқын), тәулігіне екі рет байқалады.*

SEPARATION ZONE or LINE—

зона или линия разделения движения судов, следующих в различных направлениях - *әр түрлі бағытқа жүзетін кеме қозғалыстарын бөлу аймағы немесе сызығы.*

SET and DRIFT —

направление и скорость дрейфа - *дрейф бағыты және жылдамдығы.*

SETTING—

- 1) заход светила;
- 2) приведение судна на заданный курс -
 - 1) шам-шырақтың батуы;
 - 2) кеменің белгіленген бағытқа келтірілуі.

SEWED—

относится к судну, которому угрожает посадка на мель в результате понижения уровня воды - *су деңгейінің төмендеуі салдарынан қайраңға отыру қаупі туып тұрған кемеге қатысты.*

SEXTANT—

секстан, угломерный инструмент для

измерения высот светил, а также горизонтальных углов между отдельными объектами - *секстан, шам-шырақ биіктігін және бөлек объектілер арасындағы көлбеу бұрыштарды өлшеуге арналған бұрыш өлшеуіш аспап.*

SHADES—

светофильтры для оптического инструмента - *оптикалық аспаптарға арналған жарық филтрлері.*

SHAPING a COURSE—

прокладка курса на карте, также удержание судна на курсе - *бағыттың картада орналасуы, сонымен қатар кемеңі бағытта ұстау.*

SHEER-

1) рыскание судна на курсе;
2) угол между диаметральной плоскостью судна и направлением якорной цепи -

*1) кемеңің бағытта желуі;
2) кемеңің диаметральды жазықтығы мен зәкір шынжыры бағытының арасындағы бұрыш.*

SHIP HANDLING—

управление маневрами судна в стесненных условиях плавания - *жүзудің қысаңқы жағдайында кеме маневрлерін басқару.*

SHIP REPORTING SYSTEM—

система судовых сообщений, вводится заинтересованными Правительствами с целью обеспечения безопасности на море, эффективного судовождения и защиты окружающей среды в соответствии с руководством и критериями, разработанными ИМО - *кеме хабарламаларының жүйесі, кемеде жүзу қауіпсіздігін қамтамасыз етуші ережелерге сәйкес мүдделі Үкіметтер теңіздегі*

қауіпсіздікті, тиімді кеме жүргізуді және қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ету мақсатында енгізеді.

SHOOT AHEAD—

быстрое продвижение вперед, обгон другого судна - *тез алға жүру, басқа кемеңі озып өту.*

SHORT STAY—

стоянка на якоре, когда длина вытравленной якорной цепи не более 1,5 глубины в месте стоянки - *дәріленген зәкір шынжырының ұзындығы тұрақ орнының тереңдігінен 1,5 есе артық емес кездегі зәкірде тұру.*

SIDE LIGHTS—

бортовые ходовые огни - *ернеулік жүрістік оттар.*

SIDEREAL—

сидерический, т.е. звездный - *сидерикалық, яғни жұлдызды.*

SIDEREAL TIME—

звездное время, основанное на измерении часового угла неподвижной звезды - *қимылсыз жұлдыздың сағаттық бұрышын өлшеуге негізделген жұлдыздық уақыт.*

SIDEREAL YEAR—

сидерический год, время полного оборота Земли по своей орбите относительно неподвижной звезды, равен 365 дням, 6 час.9 мин. 10 сек. - *сидерикалық жыл, қимылсыз жұлдызға қатысты алғанда Жердің өз орбитасы бойынша толық айналымының уақыты, 365 күнге, 6 сағ., 9 мин., 10 сек. тең.*

SIGNALLING LAMP (ALDIS LAMP) —

лампа для передачи сигналов по азбуке Морзе - *Морзе әліппесі бойынша дабыл*

беруге арналған шырақ.

SLAMMING/POUNDING—

удары волн о днище носовой части корпуса судна при его подъеме над поверхностью моря во время хода судна против волны с чрезмерной скоростью -

кеменің толқынға қарсы аса қатты жылдамдықпен жүрісі кезінде теңіз бетінен көтерілгенде кеме корпусының тұмсығының табанына толқындар соққылары.

SMELLING the GROUND—

незначительное касание грунта днищем судна -

кеме табанының топыраққа болмашы тиюі.

SOLAR SYSTEM—

Солнечная система -

Күн системасы.

SPRING TIDE—

сизигийный прилив, происходит во время новолуния и полнолуния, т.е. когда Солнце и Луна находятся на одной линии с Землей -

айдың тууы және толық ай кезінде болатын сизигиялық тасқын, яғни Күн мен Ай Жермен бір сызық үстінде болған кезде.

SQUAT—

проседание судна при прохождении мелководья со значительной скоростью -

тайызсулылықты айтарлықтай жылдамдықпен өту кезінде кемең отыруы.

STAGNATION POINT—

точка, в которой не наблюдается течения жидкости -

сұйықтық ағыстары байқалмайтын нүкте.

STAND BY—

находиться в готовности для определенной цели -
белгілі бір мақсатқа дайын болу

жағдайы.

STAND CLEAR—

держаться в стороне (от судна) -
(кемеден) шет жақта тұру.

STAND OF TIDE -

некоторый промежуток времени полной или малой воды, когда ее уровень практически не меняется и течение незначительно -

толық немесе кіші судың деңгейі іс жүзінде өзгермеген және ағыс болмашы кездегі біраз уақыт аралығы.

STANDON—

поддерживать заданный режим, например курс и скорость -
берілген режимді сақтау, мысалы, бағыт және жылдамдықты

STARBOARD TACK—

правый галс парусного судна, когда ветер направлен в правый борт -
жел оң жақ ернеуге бағытталған кездегі желкенді кемең оң галсы

STEADY -

“так держать”, команда рулевому править по заданному курсу -
“осылай ұстау”, рульдегі адамға белгіленген бағыт бойынша басқаруға берілетін бұйрық.

STEADY TURNING RADIUS—

радиус установившейся циркуляции судна -
кемең қалыптасқан циркуляциясының радиусы.

STEER—

держат заданный курс при помощи руля -
берілген бағытты руль көмегімен ұстау.

STEERAGE WAY—

скорость судна, при которой оно еще может управляться при помощи руля -
руль көмегімен басқаруға мүмкіндік беретін кеме жылдамдығы.

STEERING COMPASS—

путевой компас, находится в рулевой рубке, но нему правит рулевой -

жол компасы.

STEMMING —

1) удержание судна на определенном месте при помощи руля и машины в условиях воздействия ветра и течения;

2) заявка судна

на причал, бункер -

1) жел және ағыстар әсері жағдайында руль мен машина көмегімен кемеңі белгілі бір жерде ұстап тұру;

2) кемеңің айлаққа немесе бункерге сұранымы.

STERNBOARD—

следовать кормой вперед -

кемеңің артқы жағымен алға жүру

STORM SIGNALS—

визуальные сигналы флагами, фигурами или огнями, предупреждающие об усилении ветра -

желдің күшеюі жөнінде

сақтандыратын жалауша,

фигуралар не оттар түріндегі

көрнекі дабылдар

STRANDING—

случайная или вынужденная посадка

судна на мель на ходу судна -

кеме жүрісі кезінде кемеңі кездейсоқ

немесе амалсыздан қайраңға

отырғызу.

SUBMERGET

LOG— гидравлический лаг для

измерения скорости судна

относительно воды, устанавливается в днище судна

суға қатысты алғанда кеме

жылдамдығын өлшеуге арналған

гидравликалық лаг, кеме табанына

орнатылады.

SUBSOLAR POINT —

точка на поверхности Земли,

расположенная точно под Солнцем - *дал Күн астында орналасқан Жер бетіндегі нүкте.*

SUMNER'S METHOD— — способ

Сомнера, определение места судна по двум или нескольким высотам светил -

Сомнер тәсілі, кеме орнын шамшырақтың екі не бірнеше биіктігі арқылы анықтау.

SWAYING—

боковое линейное движение судна на волне -

кемеңің толқындағы бүйірлік сызықтық қозғалысы.

SWING —

1) качаться, колебаться вокруг оси, на якорной цепи;

2) развороты судна для определения девиации магнитного компаса -

1) ось айналасында, зәкір шынжырындағы теңселу, тербелу;

2) магниттік компастың девиациясын анықтау

мақсатындағы кеме бұрылулары

TACK —

галс, положение парусного судна по отношению к направлению ветра;

если ветер направлен в правый борт, то судно идет правым галсом, если в левый, то левым -

галс, жел бағытына қатысты

желкенді кемеңің жай-күйі; егер

жел оң ернеуге бағытталса, кеме оң галспен, егер сол ернеуге

бағытталса, сол галспен жүреді.

TACKING—

поворот парусного судна на другой галс -

желкенді кемеңің басқа галсқа

бетбұрысы.

TAKE OFF (to)—

взлет вертолета с палубы судна -

кеме палубасынан тікұшақтың ұшуы.

TARGET— цель, эхо-сигнал объекта (судна), создаваемый на экране РЛС отраженными от него импульсами - *объектінің (кеменің) жаңғырық-дабылы, нысана.*

TAUT— туго натянутый (трос) - *қатты тартылған (арқан).*

TERRESTRIAL— земной, относящийся к Земле - *жерлік, Жерге қатысты.*

TIDAL CONSTANTS— постоянные прилива для дополнительных пунктов основного порта, при помощи которых определяются параметры приливов в этих пунктах -

негізгі порттың қосымша пункттері үшін тасқын тұрақтылықтары, олардың көмегімен бұл пункттердегі тасқындар параметрлері анықталады.

TIDAL PREDICTION— предвычисление времени наступления и высот приливов в определенном месте - *белгілі бір орында тасқындардың келу уақыты мен биіктіктерін алдын-ала есептеу.*

TIDAL WINDOW— период в цикле прилива, когда его уровень достиг величины, позволяющей судну пройти малые глубины - *тасқын деңгейі кемеге аз тереңдікті өтуге мүмкіндік беретін шамаға жеткендегі тасқын айналымындағы кезең.*

TIDE — прилив; подчиняющиеся определенным закономерностям, зависящими от положения Луны и Солнца, периодические подъемы и опускания уровня воды -

тасқын; Ай мен Күннің орналасу жайына байланысты белгілі бір заңдылықтарға бағынатын су деңгейінің мерзімді көтерілуі және түсуі.

TIDE and HALF TIDE— изменения направления приливного течения в моменты наступления середины прилива или отлива - *тасу және қайту ортасы кездерінде тасқындық ағыс бағытының өзгеруі.*

TIDE GAUGE— прибор для измерения высоты прилива - *тасқын биіктігін өлшеуге арналған құрал.*

TIDE TABLES— таблицы приливов, предвычисленные параметры приливов на определенный период времени - *тасқын кестелері, тасқынның белгілі бір кезеңге алдын-ала есептелген параметрлері.*

TOUCH— касание грунта корпусом без посадки на мель - *қайраңға отырмай кеме корпусының топыраққа тиюі.*

TOWAGE — буксировка судна или другого объекта - *кемені не басқа объектіні сүйрету.*

TOWING BRIDLE— длина буксирной линии, которая может состоять из цепей и тросов - *шынжыр мен арқандардан тұратын сүйрету сызығының ұзындығы.*

TRACK—
1) путь судна между двумя точками;
2) кильватерная струя, след на воде, остающийся за судном -
1) екі нүкте аралығындағы кеме

жолы;

2) кильватерлік ағын, су үстінде кеме артында қалатын із.

TRACK MADE GOOD—

путь судна относительно дна - су түбіне қатысты алғандағы кеме жолы.

TRACK PLOTTER—

прокладчик пути судна на карте - кеме жолын картаға орналастырушы.

TRAFFIC FLOW—

движение (поток) судов в определенном направлении (established direction) или рекомендованном (recommended direction) -

белгілі (established direction) немесе ұсынылған (recommended direction) бағыттағы кемелер қозғалысы.

TRANSIT—

1) прохождение светила через меридиан наблюдателя;
2) пересечение судном линии створа двух объектов, положение которых известно;
3) транзит, проход судна через канал, пролив и т.п. -

1) шам-шырақтың бақылаушы меридианы арқылы өтуі;

2) орналасу жайлары белгілі екі объектінің жарма сызығын кемең кесіп өтуі;

3) транзит (өткінші), кемең канал, бұғаз, т.б. арқылы өтуі.

TRANSIT SPEED—

скорость судна, установленная при TRANSIT -

TRANSIT (өткінші) кезіндегі кеме жылдамдығы.

TRANSVERSE—

направление, перпендикулярное диаметральной плоскости судна - кемең диаметральды жазықтығына перпендикуляр

бағыт.

TRIPPING—

1) отрыв якоря от грунта;
2) включение электрической цепи -
1) зәкірдің топырақтан алынуы;
2) электрлік шынжырдың қосылуы.

TRUE—

истинное значение величины, находится путем исправления измеренной величины поправками, например true altitude, and true bearing и т.д. -

шаманың шындық мәні, өлшенген шаманы дұрыстаулармен түзету арқылы табылады.

TRUE COURSE (SPEED) —

истинный курс (скорость) цели, находится путем графических построений на планшете - нысананың шындық бағыты (жылдамдығы), планшеттегі графикалық сызбалар арқылы анықталады.

TRUE MOTION DISPLAY—

дисплей, показывающий истинное движение своего судна и других целей - өз кемесінің шындық қозғалысын және басқа нысаналарды көрсетуші дисплей.

TURNING CENTRE—

центр вращения корпуса судна под воздействием руля, расположен приблизительно на расстоянии 0,3-0,4 длины судна от носа, зависит от дифферента -

руль әсерінен кеме корпусының айналу орталығы.

TURNING CIRCLE—

циркуляция судна - кеме циркуляциясы.

TWILIGHT —

сумерки, постепенное уменьшение освещенности при заходе Солнца ниже горизонта от 0 до 18 градусов

и ее увеличение при восходе в тех же пределах -

іңір, Күннің көкжиектен төмен 0°-тан 18°-қа дейін батуы кезінде жарықтың біртіндеп азаюы және Күннің сол шамада шығуы кезінде жарықтың біртіндеп көбеюі.

TWILIGHT STARS—

звезды, появляющиеся на небосклоне во время сумерек - *іңір кезінде аспанда пайда болатын жұлдыздар.*

UNDER the LEE—

под укрытием от ветра - *желден таса жерде.*

UNDERKEEL CLEARANCE (UKC) —

расстояние от днища до грунта - *түптен топыраққа дейінгі қашықтық.*

UNDERWAY—

на ходу (судно не на якорю, не на швартовых и не на мели) - *жүзу үстінде (кеме зәкірде де, байлаулы да, қайраңда да емес).*

**UNIVERSAL TIME CO —
ORDINATED (UTC) —**

всемирное координированное время (прежнее GMT) - *бүкіләлемдік үйлестірілген уақыт.*

UP and DOWN—

вертикальное направление якорной цепи, панер - *зәкір шынжырының тік бағыты, панер.*

UPPER TRANSIT—

прохождение светила через меридиан наблюдателя - *шам-шырақтың бақылаушы меридианынан өтуі.*

VEERING—

протравливание троса - *арқанның дәріленуі.*

VERNIER—

верньер, устройство с

дополнительной шкалой для снятия отсчета с основной шкалы с

большой точностью - *верньер, негізгі шкаладан есептеулерді жоғары дәлдікпен алуға арналған қосымша шкалалы қондырғы.*

VERTICAL CLEARANCE —

вертикальное расстояние между нижней кромкой верхнего объекта и верхней кромкой нижнего, служит для оценки безопасности прохода между ними -

жоғарғы объектінің төменгі жиегі мен төменгі объектінің жоғарғы жиегі аралығындағы тік қашықтық, олардың арасынан өтудің қауіпсіздігін бағалау үшін қолданылады.

VESSEL CROSSING—

судно, пересекающее полосу движения судов - *кеме қозғалыстарының алабын қиып өтуші кеме.*

VESSEL INWARD (OUTWARD)—

судно, входящее (выходящее) в (из) порт(а) - *портқа кіруші (порттан шығушы) кеме.*

VESSEL LEAVING—

судно, находящееся в процессе выполнения операций по отходу от места стоянки - *тұрақ орнынан шегіну, шығуоперациясын орындау үстіндегі кеме.*

VESSEL TRAFFIC SERVICES(VTS)—

Службы управления движением судов (СУДС), вводятся заинтересованными Правительствами с целью обеспечения безопасности человеческой жизни на море, повышения эффективности

судовождения и защиты морской среды в соответствии с разработанным ИМО руководством - *Кемелер қозғалысын басқару қызметі, кемеде жүзу қауіпсіздігін қамтамасыз етуші ережелерге сәйкес мүдделі Үкіметтер теңізде адам өмірінің қауіпсіздігін, кеме жүргізудің тиімділігін көтеруді және қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз ету мақсатында енгізеді.*

VESSEL TURNING—

судно, изменяющее свой курс - *өз бағытын өзгертуші кеме.*

VISIBLE HORIZON—

видимый горизонт, условная линия между небесным сводом и поверхностью моря - *көрінетін көкжиек, аспан күмбезі мен теңіз үстіндегі шартты сызық.*

VOYAGE DATA RECORDER

(VDR) (“BLACK BOX”)-

прибор регистрации данных о рейсе (ПРД), вводится согласно Резолюции ИМО - *рейс жөнінде мәліметтерді тіркеу құралы.*

WAKE—

след на воде, остающийся после прохождения судна, кильватерная струя - *кеме өткеннен соң су бетінде қалатын із, кильватерлік ағын.*

WAKE CURRENT —

попутное течение, возникающее за кормой после идущего судна - *кетіп бара жатқан кемең артқы жағында пайда болатын бағыттас ағыс.*

WARP—

швартовые тросы, используемые для перемещения и швартовки судна, **to warp** — перетягивать судно с одного места на другое с помощью

швартовых концов -

*кемең орнын ауыстыру және арқандап байлау үшін қолданылатын байлау арқандары, **to warp** — арқан шендері көмегімен кемең бір жерден екінші жерге тарту.*

WARPING—

перемещение судна при помощи швартовых концов - *байлау арқандары арқылы кемең орын ауыстыруы.*

WATER STABILIZATION — путь

судна относительно воды *суға қатысты алғандағы кеме жолы.*

WEARING—

поворот на другой галс парусного судна - *желкенді кемең басқа галсқа бұрылуы.*

WEATHER BOARD/SIDE—

наветренный борт/сторона - *желге қарсы ернеу/жақ.*

WEATHER ROUTING—

платное метеобеспечение судов на океанском переходе метеослужбой, заключающееся в выдаче ею на судно рекомендаций по маршруту следования судна на основании долгосрочных прогнозов погоды - *мұхиттық өту кезінде ұзақмерзімді ауа райын болжау негізінде жүріс бағдары бойынша кемеге ұсыныстар беретін, метеорологиялық хабарлармен қамтамасыз ететін ақылы метеоқызмет.*

WEATHERING—

прохождение носом судна линии направления ветра - *кеме тұмсығының жел бағыты сызығынан өтуі.*

WEIGHING —

выборка якоря -

зәкір іріктемесі.

WENDING—

поворот парусного судна на другой галс -

желкенді кемеңің басқа галсқа бұрылуы.

WHERE AWAY? —

вопрос вперёдсмотрящему, содержащий требование сообщить направление и дистанцию до обнаруженного объекта -

байқалынған объектіге дейінгі бағытты және қашықтықты хабарлауды талап ететін алғақараушыға қойылған сұрақ.

WILLIAMSON TURN—

поворот Вильямсона на обратный курс с выходом на линию пройденного пути; заключается в отвороте приблизительно на 60 градусов от прежнего курса, а затем, путем перекладки руля на противоположный борт,

выполняется поворот на курс, противоположный предыдущему - *өтілген жол сызығына шығатын кері бағытқа Вильямсон бұрылысы; яғни бұрынғы бағыттан шамамен 60°-қа қайырылып барып, сосын рульді қарама-қарсы ернеуге салу арқылы алдыңғы бағытқа қарсы бағытқа бұрылуды білдіреді.*

WINTER SOLSTICE—

зимнее солнцестояние, происходит во время, когда склонение Солнца достигает своего Максимального значения — около 22 декабря в северном полушарии и 22 июня в южном -

қысқы күн тоқырауы, Күннің еңкеюі өзінің жоғарғы мәніне жеткенде – солтүстік жарты шарда 22 желтоқсанда және оңтүстік жарты шарда 22 маусымда.

YAWING—

движение судна вокруг вертикальной оси, “рысканье” судна -

кемеңің тік ось айналасындағы қозғалысы, кемеңің “желуі”.

ZENITH—

зенит, верхняя точка пересечения вертикальной линии, проведенной от места наблюдателя, с небесной сферой -

зенит, бақылаушы орнынан жүргізілген тік сызықтың аспан сферасымен қиылысуының жоғарғы нүктесі.

ZENITH DISTANCE —

зенитное расстояние, дуга небесной сферы от места светила до зенита - *зениттік қашықтық, шам-шырақ орнынан зенитке дейінгі аспан сферасының доғасы.*

ZIGZAG—

плавание по генеральному курсу способом отклонения на определенный угол по обе стороны от него и прохождения каждым курсом определенного расстояния - *басты бағыт бойынша оның екі жағындағы белгілі бір бұрышқа ауытқу және әрбір бағытпен белгілі бір қашықтық жүріп өту тәсілімен жүзу (ирек жасай жүзу).*

ZIGZAG SAILING—

плавание зигзагом с целью поиска объекта в море, для парусного судна — плавание переменными галсами - *теңізде объектіні іздеу мақсатымен ирек жасай жүзу, желкенді кеме үшін – ауыспалы галс бойынша жүзу.*

ZODIAC CONSTELLATION—

двенадцать созвездий Зодиака, расположенных по обе стороны Эклиптики — пути годового движения Земли вокруг Солнца –

Эклиптиканың екі жағында орналасқан Зодиактың он екі шоқжұлдызы – Жердің Күннен айналуының жылдық қозғалысының жолдары.

ZONE TIME—

временные пояса на поверхности Земли, середина каждого кратна 15 градусам долготы, границы отстоят на 7,5 градусов от центра, таким образом, ширина каждого пояса составляет 1 час во временной мере – *Жер бетіндегі уақыт белдеулері, әрқайсысының ортасы 15° бойлыққа еселі, шекаралары орталықтан 7,5°*

қашық тұрады, ендеше, әр белдеудің ені уақыт өлшемінде 1 сағатты құрайды.

**UNIVERSAL TIME CO -
ORDINATED—**

12 восточных часовых поясов имеют знак минус, 12 западных — знак плюс, меридиан 180 градуса — линия перемены дат –

12 шығыстық сағат белдеуі минус белгісімен, 12 батыстық – плюс белгісімен болады да, 180° меридианы – күнтізбелік уақыттың (датаның) алмасу сызығын көрсетеді.

2 БӨЛІМ

КЕМЕ КОРПУСЫНЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ҚҰРЫЛҒЫСЫ, КЕМЕ МАШИНАЛАРЫ МЕН МЕХАНИЗМДЕРІ, ЖҮЙЕЛЕРІ МЕН ЖАБДЫҚТАРЫ

ACCEPTANCE TESTS —

серия испытаний машины или материала в процессе их приемки по специальной программе — *арнайы бағдарлама бойынша қабылдау барысында машина немесе материалды сынақтан өткізу*

ACCOMODATION —

жилые помещения и места общего пользования на судне — *кемедегі жалпы қолданыс орындары*

ACCOMODATION LADDER -

стационарный (парадный) судовой заборный трап для прохода людей с судна на причал или плавсредство и наоборот —

адамдардың кемеден айлаққа не жүзу құралдарына (және керісінше) өтуге арналған стационарлық кемерден тысқары басқыш

ACCUMULATION TEST —

испытание предохранительного клапана парового котла превышением рабочего давления на 10% -

жұмыс қысымын 10%-ға арттыру арқылы бу қазанының сақтық қақпақшасын сынақтан өткізу

ACIDIC ATTACK —

кислотная коррозия внутренней поверхности парового котла — *бу қазанының ішкі бетінің қышқылдық тоттануы*

ACTUATOR —

силовой привод, обеспечивающий вращательное или линейное

движение —

айналымдық немесе сызықтық қозғалысқа түсіретін күштік жетек

ADDED VIRTUAL MASS —

присоединенная масса воды, которая приходит в движение от перемещения корпуса судна — *кеме корпусының қозғалысқа түсуінен пайда болатын судың қосымша салмағы*

ADDITIVES—

присадки для топлива или масла с целью улучшения их характеристик — *жанармай немесе майлардың сипаттамасын жақсарту мақсатында қолданылатын қоспалар*

ADJUSTMENT OF... —

регулировка к.- л. инструмента, прибора (магнитного компаса, секстана и т.д.) — *қандай да бір құрал, аспаптарды (магниттік компас, секстан, т.б.) реттеу*

AFT —

кормовая часть судна, направление в сторону кормы - *кеменің арт жағы, соған қарай бағыт*

AFT DRAUGHT—

осадка кормы, расстояние от нижней кромки киля до ватерлинии - *кеменің суға шөгуі, кильдің (кеменің астыңғы жағына негіз ретінде ұзынынан салынатын бөрененің) төменгі жиегінен ватерсызыққа (кеменің қаншалықты суға батып тұруы керектігін көрсететін сызыққа)*

дейінгі қашықтық

AFTER PART—

кормовая часть корпуса судна –
кеме корпусының артқы бөлігі

AFTER SHOULDER —

кормовая часть корпуса судна до
его цилиндрической части -
*кеме корпусының цилиндрлік
бөлікке дейінгі артқы бөлігі*

AFTER SWIM—

подводная кормовая часть корпуса,
имеющая специфические обводы
для улучшения ходовых качеств
судна –
*кеменің жүзу сапасын арттыруға
қажетті арнайы құрсаулары бар
кеме корпусының су асты артқы
бөлігі*

AFTMOST—

оконечность кормы - *кеменің
артқы жағының шеті*

AGGREGATE—

смесь песка и цемента для
приготовления раствора и
получения бетона –
*ерітінді дайындап, бетон алуға
арналған құм мен цемент қоспасы.*

AIR DRAUGHT—

расстояние от ватерлинии до самой
верхней точки судна –
*ватерсызығынан кеменің ең
жоғарғы нүктесіне дейінгі
қашықтық*

AIR DRYER—

осушитель воздуха –
ауа кептіргіш.

AIR LOCK—

воздух в трубопроводе,
препятствующий течению
жидкости –
*сұйықтықтың агуына кедергі
келтіретін құбыр бойындағы ауа.*

AIR PIPE—

воздушная труба из цистерны для
жидкости –

*сұйықтық цистернасынан
берілетін ауа құбыры.*

AIR RECEIVER—

баллон для воздуха –
ауа баллоны.

ALCALINE CELL—

щелочная батарея -
сілтілік батарея.

ALINGMENT GAUGE—

измерительный инструмент,
применяющийся при выравнивании
линии вала –
*білік (вал) сызығын түзетуде
қолданылатын өлшеу құралы.*

ALTERNATOR— генератор
переменного тока –

айнымалы ток генераторы

AMIDSHIPS—

1) средняя часть корпуса судна;
2) положение пера руля в
диаметральной плоскости –
*1) кеме корпусының орта бөлігі;
2) рульдің диаметрльдық
жазықтықтағы қалпы*

AMINE—

химическое вещество,
используемое для улучшения
качества котельной воды –
*қазан суының сапасын жақсарту
үшін қолданылатын химиялық
заттек.*

AMPLIFIER—

усилитель сигнала –
дабыл күшейткіш.

ANCHOR BELL—

судовой колокол, устанавливается в
носовой части судна -
*кеменің тұмсық жағында
орналасатын кеме қоңырауы*

ANCHOR BUOY—

якорный буй, крепится к якорю
перед его отдачей, показывает его
положение на дне –
*зәкір берілерде оған бекітілетін
және су түбіндегі оның жағдайын*

көрсетіп отыратын зәкірлік белгі
ANCHOR SHACKLE —
якорная скоба, соединяет якорную
цепь с якорем -
*зәкір шынжыры мен зәкірді қосып
тұратын зәкір қапсырмасы*
ANGLE of LOLL—
постоянный угол крена -
қисаюдың тұрақты бұрышы
ANGULAR VELOCITY—
угловая скорость -
бұрыштық жылдамдық
ANNUAL SURVEY -
ежегодный осмотр корпуса судна,
его машин и механизмов
представителем
Классификационного общества -
*Классификациялық қоғам өкілінің
жыл сайынғы кеме корпусын, оның
машиналарын және механизмдерін
тексерістен өткізуі*
ANTIFOULING PAINT—
необрастающая краска для
подводной части корпуса —
*корпустың су асты бөлігіне
арналған түкпен қапталмайтын
бояу*
APPAREL—
аппарель или рампа, поворотная
судовая конструкция для связи
судна с причалом -
*аппарель немесе рампа, кемеңің
айлақпен байланысына арналған
бұрмалық кемелік құрылым*
AQUALUNG—
акваланг, аппарат для дыхания под
водой воздухом, находящимся под
давлением в баллонах —
*акваланг, су астында жүзетін
адамдардың тыныс алуына
арналған аппарат*
ARC WELDING—
электрическая дуговая сварка -
электрлік доғалық пісіру

ARISING—
остатки материалов,
использованных при ремонте, а
также замененные при этом детали,
отходы —
*жөндеу кезінде қолданылған
материалдар қалдығы, сондай-ақ
ауыстырылған бөлшектер,
қалдықтар*
ARMOURING—
проволочная оплетка или иная
защита электра кабеля -
*электрлік кабельдің сым орамы
немесе басқаша қорғанысы*
ARTICULATION—
шарнирное или иное соединение
двух компонентов —
*екі компоненттің, яғни құрамдас
бөліктердің топсалы немесе
басқаша қосылысы*
**ASSIGNED SUMMER
FREEBOARD-**
расстояние от верхней кромки
летней грузовой марки до верхней
кромки палубного настила —
*жазғы жүк таңбасының жоғарғы
жиегінен палуба төсенішінің
жоғарғы жиегіне дейінгі
қашықтық*
ATMOSPHERIC DRAIN TANK—
теплый ящик в системе
питательной котельной воды -
*қоректендіруші қазан су
жүйесіндегі жылы жәшік.*
ATOMIZATION—
распыление топлива через
форсунку —
*жанармайды форсунка (бүріккі)
арқылы бұрку, тозаңдату*
ATOMIZER—
форсунка для распыления топлива
— *жанармайды тозаңдатуға,
бұркуға арналған форсунка, бүріккі*
ATTENUATION —
уменьшение сигнала, антоним

AMPLIFICATION –
дабылдың бәсеңдеуі,
AMPLIFICATION антонимі
AUTO – CLEEN FILTER —
самоочищающий фильтр -
өздігінен тазалаушы сүзгіш
AUTO - IGNITION—
явление самовоспламенения
вещества, нагретого до
определенной температуры без
воздействия внешнего источника
возгорания –
тұтандырудың сыртқы көздерінің
әсерінсіз белгілі бір температураға
дейін қызған заттектің өздігінен
тұтануы
AUTOMATIC VALVE—
автоматический клапан -
автоматтық клапан
AUXILIARY STEAM—
пар низкого давления (для
подогрева топлива, воды, груза и
т.п. –
төменгі қысым буы (жанармайды,
суды, жүкті, т.б. жылыту үшін).
AWNING—
тент для укрытия от непогоды -
ауа райы бұзылған жағдайдағы
бүркеніш
AXIAL STERN RAMP—
кормовая рампа на судах RO-RO,
разворачивается по направлению
диаметральной плоскости -
RO-RO кемелеріндегі артқы
рампа, диаметральдық жазықтық
бағытында бұрылады.
AZIMUTH THRUSTER—
трастер (THRUSTER), который
может разворачиваться на 360
градусов –
360 градусқа бұрыла алатын
трастер
BACK LASH—
люфт, расстояние между деталями,
предметами –

люфт, бөлшектер, заттар
аралығындағы қашықтық.
BACK PRESSURE—
давление в трубопроводе, по
которому перекачивается жидкость
– *құбырдағы сұйықтықты*
шығаратын қысым.
BACK - UP—
резервирование, резервное
устройство –
резервте сақталу, резервте
сақталу құрылғысы
BALLAST—
балласт, переменный б, — обычно
заборная вода, принимается для
улучшения мореходных качеств
порожного судна; постоянный или
твердый б. обычно в виде чушек
металла размещается в процессе
постройки судна для улучшения
его остойчивости –
балласт, айнымалы балласт, -
әдетте ернеуден тыс, кемерлік су,
бос кемеңің суда жүзу сапасын
жақсарту үшін қолданылады;
тұрақты немесе қатты балласт,
әдетте металл құймалары күйінде
кемені ауытқытпай тең ұстау
мақсатында кемеңі құрастыру
барысында қолданылады.
BALLAST TANK—
балластный танк для приема
балластной воды –
балластық суды қабылдауға
арналған балластық танк
BANANA CARRIER -
банановоз, рефрижераторное судно
для перевозки овощей и фруктов, в
том числе и бананов –
жеміс-көкөністер, банан тасуға
арналған тоңазытқышы бар кеме
BAR—
продолговатая металлическая
поковка или отливка, используется
как стопор или засов –

сопақша соғылма, шыңдалған темір немесе құйма, стопор (кеменің шынжырларын, жабдықтарын бекітіп ұстап тұратын жабдық) не ысырма ретінде қолданылады.

BAR TAUT—

очень сильно натянутый трос – өте қатты тартылған арқан.

BARBARISING —

очистка корпуса песком или другими материалами с целью его подготовки под покраску – сырлауға дайындау мақсатында корпусы құммен немесе басқа материалдармен тазалау

BARGE—

баржа, самоходное или буксируемое судно для перевозки грузов – баржа, өздігінен не тіркеумен жүретін жүк тасымалдайтын кеме.

BASE LINE—

основная линия, проводится по внешней кромке обшивки киля в диаметральной плоскости – негізгі сызық, диаметральдық жазықтықта киль қаптауының сыртқы жиегі бойынша жүргізіледі.

BATTENS—

рыбинсы (доски), прикрепленные к набору корпуса внутри трюма, служат для предотвращения соприкосновения груза с корпусом судна - кеме корпусы мен жүктің жанасуын болдырмауға арналған трюм ішіндегі корпус жиынтығына бекітілген тақтайлар

BATTERY — аккумулятор любого типа – аккумулятордың кез келген түрі

BAU—

размер ячейки для контейнера на контейнеровозе (поперек судна) – контейнертасығыштағы контейнер ұяшығының өлшемі (кемеге көлденең).

BEAM FILLINGS—

шифтингбордсы, доски для устройства, предотвращающего перемещение зерна в трюме - трюмдегі дәндердің орын ауыстыруын болдырмайтын құрылғыға арналған тақтайлар

BEARDING—

отделка, шлифовка наружной части корпуса деревянного судна - ағаш кеме корпусының сыртқы жағын әрлеу, ыспалау

BEAR—

подшипник любого типа – мойынтіректің кез келген түрі.

BEDPLATE—

станина, фундамент механизма - механизмнің тұғыры, іргетасы

BELLMOUTH—

приемная часть трубопровода в танке, хrapок – танктегі құбырдың қабылдау бөлігі.

BELLOWS EXPANSION JOINT—

тип компенсатора температурного изменения длины трубопровода – құбыр ұзындығының температуралық өзгеріс өтемдеуішінің (компенсаторының) түрі.

BEND TEST —

испытание материала на изгиб - материалдың иілушілігін сынау

BENDING MOMENT—

изгибающий момент корпуса судна – кеме корпусының иілу мезеттері.

BETWEEN DECKS—

пространство между верхней и

нижней палубами -
жоғарғы және төменгі палубалар аралығындағы кеңістік
BETWEEN WIND and WATER—
часть корпуса судна между ватерлиниями порожнего судна и судна в полном грузу –
бос кеме ватерсызығы мен толық жүкті кеме ватерсызықтары арасындағы кеме корпусының бөлігі
BILGE—
закругленная часть корпуса судна в месте соединения бортовой обшивки с днищевой -
кеме корпусының ернеулік қаптауы мен түптік қаптауы қосылысы жеріндегі жұмырланған бөлігі
PIECE—
боковой киль, стальная пластина шириной 15-20 см –
бүйірлік киль, ені 15-20 см. болатын болат тілім
BILGE RADIUS —
радиус закругления между днищевой и бортовой обшивками -
түптік және ернеулік қаптаулар аралығындағы жұмырлану радиусы
BILGES (LIMBERS)—
ляля, водостока вдоль бортов, в которые сливается вода, попавшая в трюм или машинное отделение по различным причинам –
әр түрлі себептермен трюм немесе машина бөлімінде жиналған сулар ағатын ернеулер бойындағы суағарлар
BLACK OIL—
тяжелое топливо (мазут) -
ауыр жанармай (қарамай)
BLADE —
лопасть весла, турбины, гребного винта –

ескек, турбина, ескіш винт қалағы
BLADE AREA—
поверхность, образованная вращением винта –
бұрама айналысынан пайда болған бет, үстіңгі қабат
BLOCK- блок, составная часть талей -
жүк көтергіштің құрамдас бөлігі, шығыр
BLOWDOWN VALVE—
нижний продувочный клапан котла -
қазанның төменгі үрлеу клапаны
BLOWER—
воздуха нагнетатель любого типа –
ауасықағыштың кез келген түрі
BOARD—
иногда применяется в значении “борт судна” -
кейде «кеме ернеуі» мағынасында қолданылады.
BOARDING ARRANGEMENTS—
устройства, приспособления и механизмы на судне для приема и сдачи лоцмана -
лоцманды қабылдау және қайтару үшін қолданылатын кемедегі құрылғылар, айлабұйымдар, механизмдер
BOAT—
гребная шлюпка -
есне қайық
BOAT HOOK —
отпорный крюк на шлюпке –
қайықтың қарсы ілмегі
BODY PLAN—
чертеж поперечных сечений корпуса –
корпустың көлденең қимасының сызбасы
BOILER MOUNTINGS—
различные устройства, обеспечивающие безопасную работу котла -
қазан жұмысының қауіпсіздігін

қамтамасыз ететін әртүрлі құрылғылар

BONDING—

соединение двух электрокабелей –
екі электрлік кабельдің қосылуы

BOOM —

1) стрела грузоподъемного устройства;

2) рея на парусном судне -

1) жүккөтергіш құрылғының жебесі;

2) желкенді кемеңің реясы (желкенді керіп байлайтын діңгектегі көлденең ағаш)

BOOT TOP —

обшивка пояса переменных ватерлиний -

ауыспалы ватерсызық белдеуінің қаптауы

BOOT TOPPING —

краска для покрытия пояса переменных ватерлиний -

айнымалы сусызық белдеулерінің бояуы

BORESCOPE (ENDOSCOPE)—

оптическое устройство для обследования внутренних замкнутых поверхностей -
ішкі жабық беттерді зерттеуге арналған оптикалық құрылғы

BOSS —

ступица винта -

бұрама күпшегі

BOTTOM —

днище судна -

кеме түбі

BOTTOM DEAD CENTRE—

нижняя мертвая точка хода поршня –
поршень жүрісінің төменгі қозғалмайтын нүктесі

BOTTOM PLATING—

обшивка днища корпуса судна -

кеме корпусы түбінің қаптауы

BOTTOMS—

остатки топлива на днище танка -

танк түбіндегі жанармай қалдығы

BOUNDARY LAYER—

пограничный слой воды вокруг корпуса, увлекаемый движением судна –

кеме қозғалысынан туындайтын корпус айналасындағы шекаралық су қабаты

BOUSE—

тянуть трос вниз –

арқанды төмен тарту

BOW—

носовая часть корпуса судна –

кеме корпусының тұмсық бөлігі

BOW STOPPER or CABLE STOPPER—

стопор якорной цепи –

зәкір шынжырының стопоры, бөгеткісі

BOWER ANCHOR—

основной якорь (устар.) -

негізгі зәкір (еск.)

BOX HOLD—

грузовой трюм в виде коробки с прямыми углами и большими

размерами грузового люка –

тік бұрышты және үлкен көлемді жүк люгі қорабы түріндегі жүк трюмі

BRACKET—

бракета, лист металла обычно

треугольной формы, соединяющий два структурных элемента набора -

жиынтықтың екі құрылымдық бөлшектерін қосушы үшбұрыш

формалы металл табағы

BRACKISH—

опресненная морская вода -

тұшытылған теңіз суы

BRANCHED SYSTEM—

коробка передач с несколькими выходами -

бірнеше шығысты берілістер қорабы

BREADTH MOULDED—

ширина судна, измеренная между внутренними сторонами обшивки –
қаптаудың ішкі жақтары арасымен өлшенген кеме ені

BREAKDOWN**MAINTENANCE—**

эксплуатация судна, когда ремонт производится только после какой-либо поломки -
жәндеу жұмыстары тек қандай да бір бұзылыстардан кейін жүргізілетін кеме пайдаланылымы

BREAK- UP VOYAGE—

последний рейс судна к месту его разделки на лом –
кеменің сынықтарға бөлу орнына соңғы сапары

BREAMING—

удаление обрастаний с корпуса пламенем –
корпус түктерін жалынмен жою

BREATHING APPARATUS—

аппаратура для дыхания в опасной атмосфере, содержащей ядовитые газы или недостаточное количество кислорода -
улы газды немесе оттегі жеткіліксіз қауіпті атмосферада демалуға арналған аппарат.

BRIDGE—

мостик, верхняя часть надстройки откуда осуществляется управление судном –
мінбе, кеме басқаруды жүзеге асыратын қондырманың жоғарғы бөлігі

BRIDGE CONTROL—

система дистанционного управления машинами и механизмами с мостика –
мінбеден машиналар мен механизмдерді қашықтықтан басқару жүйесі

BRIDLE—

бридель, трос, закрепленный с определенной целью вдоль борта судна –
белгілі мақсатпен кеме ернеуі бойына бекітілген трос, арқан

BRINE—

концентрированный соляной раствор из испарительной установки -
буландырғыш қондырғыдан қойылтылған тұзды ерітінді

BRITTLE FRACTURE—

разрушение металла в процессе сварки -
дәнекерлеу барысында металлдың талқандалуы, бүлінуі

BOARDSIDE—

боковой вид судна –
кеменің бүйірден көрінісі

BRUSH—

щетка электродвигателя или генератора -
электр қозғалтқышы немесе генератор щеткасы (қылшағы)

BUCKING -

вмятина на металлической поверхности -
металл бетіндегі жапырылған жер

BULK CARRIER или BULKER

— судно для перевозки навалочных грузов -
тиейтін жүк тасымалына арналған кеме

BULK/CONTAINER CARRIER—

многоцелевое судно, способное перевозить как контейнеры, так и навалочные грузы -
контейнерлерді, сондай-ақ тиейтін жүктерді тасымалдауға қабілетті көпмақсатты кеме

BULKHEAD—

продольная или поперечная переборка, разделяющая корпус на

отсеки –
*корпусты бөліктерге бөліп
тұратын бойлық немесе көлденең
қоршау*
BULKHEAD DOOR —
дверь в водонепроницаемой
переборке -
су өткізбейтін қоршау есігі
BUMPLESS TRANSFER—
безотказный и плавный переход с
ручного управления на
автоматическое и обратно -
*қолмен басқарудан автоматты
басқаруға тоқтаусыз және бір
қалыпты өту және керісінше*
BUNKER RECEIPT —
расписка в получении бункера -
бункерді алған жөнінде қолхат
BUNKERS—
емкости для хранения твердого или
жидкого топлива на судне -
*кемедегі қатты немесе сұйық
жанармайды сақтауға арналған
бункерлер*
BUOYANCY—
плавучесть, разница между весом
объема воды, равном объему
плавающего тела, и весом этого
тела -
*жүзгіштік, жүзуші дененің
көлеміне тең су көлемінің салмағы
мен осы дененің салмағы
арасындағы айырмашылық*
BURDEN —
чистая вместимость судна,
выраженная в регистровых тоннах
- *регистрлік тоннамен
көрсетілген кемеңіз таза
сыйымдылығы*
BUREAU VERITAS (BV)—
Бюро Веритас, Классификационное
общество Франции –
*Веритас бюросы, Францияның
Классификациялық қоғамы*
BURNER—

форсунка парового котла –
бу қазанының бүріккіші
BUS BAR —
электрический рубильник на
главном распределительном щите -
*басты үлестіруші қалқандағы
электрлі ажыратқыш*
BUTTERWORTH SYSTEM—
система мойки грузовых танков
горячей водой на танкерах -
*танкерлердегі жүк танктерін
ыстық сумен жуу жүйесі*
BY-PASS —
устройство на трубопроводе для
контроля и регулирования течения
жидкости –
*құбырдағы сұйықтық ағысын
бақылайтын және реттейтін
құрылғы.*
CABIN —
каюта, помещение для проживания
члена (ов) экипажа или пассажира
(ов) на судне –
*экипаж мүшелері немесе кеме
жолаушылары тұруға арналған
бөлмелер, каюталар*
CABLE SHACKLE —
специальная скоба для соединения
смычек якорной цепи –
*зәкір шынжырларының біріккен
орнының қосылысына арналған
арнайы қапсырма*
CABLE SHIP—
судно для прокладки кабеля -
кабель жүргізуге арналған кеме
CAISSON—
кессон, конструкция в виде
металлического ящика -
*кессон, металл жәшік тәріздес
құрылғы*
CALIBRATION—
определение поправки
измерительного инструмента –
өлшеуші құралдың түзетулерін

анықтау

CALIPER—

кронциркуль, инструмент для измерения внешнего и внутреннего диаметра -

кронциркуль, ішкі және сыртқы диаметрлерді өлшеуге арналған құрал

CALORIFIC VALUE—

теплотворная способность топлива – *отынның қызу шығару мүмкіндігі*

CAMEL—

понтон для подъема затонувшего имущества, в том числе судов – *понтон, суға батқан кемені немесе мүлікті көтеру үшін орнатылатын қуыс құрылғы*

CAMSHAFT—

распределительный вал двигателя внутреннего сгорания – *іштен жану қозғалтқышының үлестіруші білігі*

CAPACITANCE—

электроемкость - *электрсыйымдылық*

CAPACITY PLAN —

план судна, на котором показаны объемы всех его помещений, отсеков, танков и т.д. – *барлық бөлмелерінің, бөліктерінің, танкілерінің көлемі көрсетілген кеме сызбасы*

CAR CARRIER —

судно для перевозки автомашин, которые грузятся и выгружаются своим ходом – *өздері тиеліп және түсірілетін автомашиналарды тасымалдауға арналған кеме*

CAR DECK—

палуба, на которой перевозятся автомашины – *автомашиналар тасымалданатын палуба*

CARBON DIOXIDE —

диоксид углерода, используется в системах пожаротушения – *өрт сөндіру жүйесінде қолданылатын көміртек қос тотығы*

CARDAN SHAFT—

карданный вал – *айқаратопса білігі*

CAREEN —

кренование судна для выполнения ремонта или очистки корпуса (на небольших судах) - *кеме корпусын тазалау немесе жөндеу жұмыстарын орындау үшін кеменің жантаяуы (шағын кемелерде)*

CARGO CLUSTER —

палубное освещение для выполнения грузовых работ в темное время суток - *тәуліктің қараңғы мезгілінде жүк тиеу жұмыстарын орындау үшін палубаға жарық түсіру*

CARGO CONTROL ROOM —

пост управления грузовыми операциями на танкере – *танкердегі жүк операцияларын басқару орны, посты*

CASING —

шахта машинного отделения – *машина бөлімінің шахтасы*

CAST IRON —

железо с содержанием углерода от 1,8 до 4,5%, чугун - *құрамында 1,8-ден 4,5 %-ке дейін көміртегі бар темір, шойын*

CATHODIC PROTECTION —

катодная защита корпуса судна, предотвращение коррозии электрохимическим способом – *кеме корпусының катодтық қорғанышы, электрохимиялық тәсілмен коррозияны, мүжілуді болдырмау*

CATTLE CARRIER —

судно, предназначенное для перевозки скота -

мал тасымалдауға арналған кеме

CATWALK -

узкий, не огражденный трап –

тар, қоршалмаған басқыш

CAUSTIC CRACKING —

трещины, образующиеся в котле в результате воздействия щелочной среды –

сілтілік орта әсерінен қазанда

пайда болатын жарықтар,

сызаттар

CAVITATION—

кавитация, образование пузырьков воздуха при вращении винта, ведет к разрушению поверхностей

лопастей -

кавитация, винт айналымы кезінде

ауа көпіршіктерінің пайда болуы,

қалақ беттерінің бұзылуына әкеліп

соғады.

CEILING—

деревянный настил в трюме над

танками второго дна –

екінші түп танкілері үстіндегі

трюмнің ағаш төсеніші

CELL —

элемент, вырабатывающий

электрическую энергию в

результате химических реакций,

несколько таких элементов

составляют электрическую батарею

– *химиялық реакциялар*

нәтижесінде электр энергиясын

шығаратын элемент, осындай

элементтердің бірнешеуі электр

батареясын құрайды.

CELLULAR CONTAINER SHIP-

ячейстый контейнеровоз, судно для

перевозки контейнеров в

специальных ячейках стандартного

(под определенные типы

контейнеров) размера -

қуысты контейнер тасушы,

контейнерлерді бір үлгідегі

өлшемдегі арнайы қуыстарда

тасымалдайтын кеме

CEMENT BOX —

цементный ящик, изготавливается из брусьев и досок,

устанавливается на месте свища

или пробойны и заполняется

специальным раствором цемента

для прекращения течи -

цементті жәшік, бөрене немесе

ағаштан жасалады, тесік не қуыс

орнында орнатылады да, ағуды

тоқтату үшін цементтің арнайы

ерітіндісімен толтырылады.

CENTIFUGA (CLAIFIER,

PURIFIER) —

центрифуга, устройство для

отделения твердых частиц и воды

от топлива -

центрифуга, қатты бөлшектер

мен суды отыннан айыру үшін

қолданылатын құрылғы

CENTISTOCES —

единица измерения кинетической

вязкости жидкости –

сұйықтықтың кинетикалық

жабысқақтығын өлшеу бірлігі

CENTRE OF DISPLACEMENT—

геометрический центр

погруженного в жидкость тела –

сұйықтыққа батырылған дененің

геометриялық ортасы

CENTRE OF FLOTATION —

точка вращения корпуса судна при

изменении дифферента, при малых

углах это центр действующей

ватерлинии –

дифферент өзгерген жағдайда

кеме корпусының айналу нүктесі,

аз бұрыштықта қазіргі

ватерсызығының ортасы

CENTRE OF GRAVITY —

центр тяжести физического тела,

точка приложения

равнодействующей сил притяжения
- *физикалық дененің ауырлық ортасы, тең әсерлі тартылыс күшінің қосымша нүктесі*
CENTRIFUGIALO PUMP —
центробежный насос, создает давление в трубопроводе вращающимися лопастями –
сыртқа тебуші сорғы, айналушы қалақтарымен құбыр бойында қысым тугызады.
CETANE NUMBER —
октановое число, характеризует качество воспламенения жидкого топлива –
октандық сан, сұйық отынның тұтану сапасын сипаттайды.
CHAFING—
износ ч-л. в результате трения -
үйкеліс нәтижесінде бір нәрсенің тозуы
CHAIN —
цепь, обычно так называют якорную цепь –
шынжыр, әдетте зәкір шынжырын осылай атайды.
COMBINED FRAMING—
комбинированный набор корпуса судна –
кеме корпусының құрама жиынтығы
COMBUSTION —
горение материала, сопровождающееся выделением тепловой энергии -
жылу энергиясын бөлуден бірге жүретін материалдың жануы
COMMON RAIL FUEL SYSTEM—
подвод топлива к форсункам через общий трубопровод -
ортақ құбыр арқылы отынның бүріккіге берілуі
COMPANION LADDER —
трап между палубами –

палубалар аралығындағы басқыш
COMPARTMENT—
отсек, пространство между двумя водонепроницаемыми переборками -
екі су өткізбейтін қалқа арасындағы кеңістік, бөлік
COMPRESSION IGNITION ENGINE—
двигатель внутреннего сгорания, в котором воспламенение топлива происходит в результате его сжатия –
отынның тұтануы оны сығу нәтижесінде болатын іштен жану қозғалтқышы
COMPRESSION RATIO—
отношение к объему цилиндра –
цилиндр көлеміне қатыс
CONCHOIDAL FRACTURE—
раковины на металлической поверхности -
металл бетіндегі қуыс, қаяу
CONDENSATE EXTRACTION PUMP —
насос для откачки конденсата -
конденсатты ағызу үшін қолданылатын сорғы
CONDENSER—
теплообменник, в котором происходит конденсация пара –
судың бұға айналуы жүретін жылуалмастырғы
CONDITION MONITIRING—
измерение и запись текущих параметров работы машины с целью достижения их оптимальных значений –
машинаның ұтымды мәніне жету мақсатында оның ағымдық шамаларын өлшеп және жазып отыру
CONDUCTOR—
электрический проводник –
электр өткізгіш
CON- RO SHIP—
судно для перевозки контейнеров

на колесах –
доңғалақты контейнерлерді
тасымалдаушы кеме
CONSTANT—
1) постоянная величина;
2) ”мертвый запас” судна –
1) тұрақты шама;
2) кемеңің ”өлі қоры”
CONSUMPTION —
расход топлива (обычно за сутки)
на ходу и на стоянке судна –
кемеңің жүріс кезіндегі (әдетте
бір тәулік ішінде) және тұрған
кездегі отын шығыстары
CONTACT FEED HEATER —
подогреватель питательной воды -
қоректі суды жылытқыш
CONTACTOЕ—
автоматический прерыватель в
электрической цепи, работающий с
большой частотой –
электр шынжырында үлкен
жсиілікпен жұмыс істейтін
автоматты үзгіш
CONTAINER/BULK CARRIER—
многоцелевое судно, на котором
можно перевозить контейнеры и
навалочные грузы -
контейнерлерді және тиейтін
жүктерді тасымалдауға болатын
көпмақсатты кеме
CONTINUOUS ACTION—
управляющая система, выход
которой является функцией
входного сигнала -
басқарушы жүйе, оның шығысы
кіру дабылының функциясы болып
табылады.
CONTINUOUS SURVEY—
непрерывный надзор со стороны
Классификационного общества за
корпусом, машинами и
механизмами судна -
Классификациялық қоғам
барысынан кеме корпусын,

машиналарын, механизмдерін үзбей
бақылау

**CONTRA ROTATING
PROPELLERS**—

двигатель, состоящий из двух
винтов на одном валу и
вращающихся в разные стороны -
бір білікте әр жаққа айналатын
екі винттен (бұрамадан) тұратын
қозғаушы

CONTRAL MEDIA —

субстанция для передачи сигналов
управления (сжатый воздух,
гидравлическое масло и т.п.) –
басқару дабылдарын берудің
субстанциясы (түп негізі)
(сығылған ауа, гидравликалық май,
т.б.)

CONTROL VALVE—

вентиль, регулирующий течение
жидкости в трубе –
құбырдағы сұйықтық ағысын
реттейтін вентиль

COOLER—

теплообменник, в котором
удаляется избыток тепла -
жылу артығын жойып отыратын
жылуалмастырғы

CORDAGE—

общее название всех синтетических
тросов -
барлық синтетикалық
арқандардың жалпы ортақ атауы

CORE —

1) магнитный сердечник;
2) жила электрического кабеля -
1) магниттік өзек темір;
2) электр кабелінің желісі

CORNER CASTING —

угловой фитинг для крепления
контейнера -
контейнерді бекітуге арналған
бұрыштық фитинг

CORNER POST —

угловая стойка контейнера -

контейнердің бұрыштық тіреуі
CORRUGATED BULKHEAD —
рифленая водонепроницаемая
переборка, их применение
позволяет уменьшить толщину
металла и, следовательно, вес
конструкции -
*кедір-бұдырланған су өткізбейтін
қалқа, оларды қолдану металлдың
қалыңдығын азайтуға, яғни
құрылғының салмағын азайтуға
мүмкіндік береді.*

COUNTER—

1) кормовой подзор судна;
2) тахометр, указатель числа
оборотов двигателя -
*1) кемеңің артқы бақылау орны;
2) тахометр, қозғалтқыштың
айналым санын көрсетуші құрал*

COUPLING—

соединение электрических цепей,
двух вращающихся валов и т.п. —
*электр шынжырларының, екі
айналмалы біліктің қосылысы*

COVERED ELECTRODE -

электрод, покрытый специальной
оболочкой -
*арнайы қабықпен қапталған
электрод*

CRACK ARRESTER -

лента из мягкой стали для
предотвращения увеличения длины
трещины —
*жарық ұзындығын арттырмас
үшін қолданылатын жұмсақ
болаттан жасалған лента*

CRADLE —

1) конструкция из металла и дерева
для удержания корпуса судна на
слипе;
2) специальный подъемник для
погрузки-выгрузки скота;
3) рештование, устройство из
металлических прутьев и досок, с
которого выполняются работы по

очистке и покраске корпуса судна в
доке —

*1) кеме корпусын слипте (кемелерді
жазаға шығаруға және суға
түсіруге арналған шағын арбалы,
жалпақ еңісті құрылыс) ұстап
тұру үшін металл мен ағаштан
жасалған құрылғы;*

*2) малды тиеуге-түсіруге арналған
арнайы көтергіш;*

*3) докта (кеме жөндейтін және
кеме жасайтын порттық
гимарат) кеме корпусын тазалау
және сырлау жұмыстары
жүргізілетін темір шыбық пен
тақтайдан жасалған құрылғы*

CRAFT-

может означать практически любое
плавсредство —
*кез келген жүзу құралын білдіре
алады.*

CRANKCASE —

картер коленчатого вала —
иінді біліктің картері

CRANKCASE MONITORING —

использование различных датчиков
и других способов для определения
загрязнения масла в картере,
появления опасных испарений,
повышения температуры с целью
принятия необходимых мер —
*тиісті шараларды қолдану
мақсатында картердегі майдың
ластанғанын, қауіпті булардың
пайда болуын, температураның
көтерілуін анықтауда әр түрлі
датчиктерді (механизмнің дұрыс
істеп тұрғанын тексеретін аспап)
және басқа тәсілдерді қолдану*

CRANKSHAFT —

коленчатый вал —
иінді білік

CRITICAL PRESSURE —

давление, при котором газ
превращается в жидкость при

критической температуре -
*заттың аумалы күйдегі
температурасы кезінде газ
сұйықтыққа айналатын қысым*

CRITICAL TEMPERATURE –

такая температура газа, выше
которой он уже не может
обратиться в жидкость при
повышении давления -

*қысымды көтерген жағдайда
газдың сұйықтыққа айнала
алмайтындай температурасы*

CYCLE -

цикл двигателя внутреннего
сгорания –

*іштен жану қозғалтқышының
циклі*

CYLINDER -

цилиндр двигателя –

қозғалтқыш цилиндрі

DAGGER PIECE -

название любой наклонной детали
набора корпуса судна -

*кеме корпусы жиынтығының кез
келген көлбеу бөлшегінің атауы*

DAILY RUNNING COST (DRC) –

суточная стоимость эксплуатации
судна, включающая в себя
содержание экипажа, расход
снабжения для поддержания судна,
текущие ремонтные работы,
страхование. Расходы на
выполнение рейса в DRC не входят

*- ішіне экипаж мүшелерін
қамтамасыз ету, кемеңі күтуге
байланысты шығындар, ағымдық
жөндеу жұмыстары,*

*қауіпсіздендіру кіретін кеме
пайдаланылымының тәуліктік
құны. Сапардың орындалуына
байланысты шығындар бұған
кірмейді.*

DAMPER –

1) клапан для контроля за
прохождением газов;

2) устройство для поглощения
энергии в системах, подверженных
вибрации, с целью уменьшения
амплитуды колебаний –

1) газдың өтуін бақылаушы клапан;

*2) тербеліс амплитудасын азайту
мақсатында дірілге берілгіш
жүйелердегі энергияны сіңіруге
арналған құрылғы*

DAMPING –

уменьшение вибрации от работы
двигателя или любых других
колебаний –

*қозғалтқыш жұмысының әсерінен
дірілдің азаюы*

DASH POT –

амортизатор, устройство для
поглощения энергии, состоящее из
поршня, который передвигается в
цилиндре и поглощает энергию -
*амортизатор, энергияны сіңіруге
арналған құрылғы, цилиндр ішінде
қозғалысқа түсіп, энергияны сіңіріп
отыратын поршеньнен тұрады.*

DAVIT –

балка с оснасткой,
разворачивающаяся в вертикальной
или горизонтальной плоскости для
подъема и спуска шлюпок, трапов и
т.д. –

*кішкентай қайықтарды,
басқыштарды, т.б. көтеріп-
түсіруге арналған тік немесе
көлденең жазықтықта бұрылып
тұратын жабдықтары бар
арқалық*

DEADLIGHT –

металлическая крышка на
иллюминаторе, подвешанная
изнутри, закрывается при
штормовой погоде, для затемнения
и т.д. –

*иллюминатордың (кеменің қалың
әйнекті дөңгелек терезесі) іштен
ілінген металл қақпағы, дауылды*

ауа райында, қараңғылау үшін, т.б. жағдайларда жабылады.

DEAERATOR –

подогреватель питательной воды, в котором смешиваются пар и вода – *бу мен су араласатын қоректік судың жылытқышы*

DECIBEL –

децибел, единица измерения уровня звука – *децибел, дыбыс деңгейін өлшеу бірлігі*

DECK –

палуба, горизонтальная часть корпуса судна, расположенная выше днища, состоит из подпалубного набора и палубного настила – *палуба, кеме корпусының көлденең бөлігі, кеме түбінен жоғары орналасқан, палуба асты жиынтықтан және палуба төсенішінен тұрады.*

DECK LIGHT –

освещение верхней палубы – *жоғарғы палубаға жарық түсіру*

DECLIVITY –

угол наклона корпуса судна при его спуске на воду – *кеме корпусын суға түсірген кезде оның еңкею бұрышы*

DEHUMIDIFIER –

вещество или устройство для поглощения влаги с целью ее удаления из системы или помещения – *бөлмедегі немесе жүйедегі ылғалды кетіру мақсатында ылғал сіңіруге арналған заттек не құрылғы*

DEPTH MOULDED –

высота корпуса судна, измеренная от верхней кромки палубного настила до основной линии – *палуба төсенішінің жоғарғы жиегінен негізгі сызыққа дейін*

өлшенген кеме корпусының биіктігі

DERRICK -

стрела для подъема и перемещения грузов -

жүктерді көтеруге, орындарын ауыстыруға арналған жебе

DESALINATION –

удаление солей из морской воды для получения дистиллята – *дистиллят алу үшін теңіз суын тұздан арылту*

DESUPERHEATER –

теплообменник, который несколько охлаждает перегретый пар с целью поддержания заданной температуры –

жылуалмастырғы, берілген температураны ұстап тұру мақсатында қызған буды суытып отырады.

DETERGENT LUBRICATING OIL –

смазочное масло, содержащее присадки, препятствующие образованию твердых отложений и коррозии –

қатты бөлінділердің пайда болуына және тоттануға кедергі келтіретін қоспалары бар майлау майы

DEVILS CLAW –

цепной или винтовой стопор якорной цепи – *зәкір шынжырының шынжырлық немесе бұрамалық бөгеткісі*

DIESEL INDEX NUMBER –

число, показывающее качество воспламенения топлива, чем оно больше, тем лучше качество топлива -

отынның тұтану сапасын көрсететін сан, ол қаншалықты көп болса, отынның сапасы соншалықты жақсы

DIFFUSER –

рабочая полость центробежного насоса –
сыртқа тепкіш сорғының жұмыс қуысы

DIRECT CURRENT –

постоянный ток –
тұрақты ток

DISC –

рабочая деталь клапана –
клапанның жұмыс бөлшегі

DISSOLVED GASES –

растворенные в воде газы, выделяются при кипении, способствуют коррозии –
суда еріген газдар, қайнату кезінде бөлінеді, таттануға себеп болады.

DISTRIBUTION BOARD –

распределительный щит вырабатываемой электроэнергии –
өндірілген электроэнергияны үлестіруші қалқан

DITCHER -

судно с небольшой осадкой для плавания по мелководью -
таяз суда жүзуге арналған азгана шөгінділі кеме

DIVER –

ныряльщик, водолаз -
сүңгігіш, сүңгуір

DIVIDERS –

циркуль-измеритель –
цикуль - өлшегіш

DOCK DUES –

сборы за пребывание судна в доке –
кеменің докта тұруы үшін алым

DOCKING –

- 1) ввод судна в док;
- 2) ремонт судна в доке –
1) кемені докқа кіргізу;
2) кемені докта жөндеу.

DOCKING SURVEY –

осмотр судна после его постановки в док представителем Классификационного общества -

Классификациялық қоғам өкілінің кеме докқа қойылғаннан кейін қараудан өткізуі

DOG –

рычажный зажим для плотного закрытия водонепроницаемых дверей –
су өткізбейтін есіктерді нықтап жабуға арналған иінтіректі қысқыш

DOMESTIC WATER –

вода, пригодная для питья и приготовления пищи –
ішуге және тамақ дайындауға жарамды су

DONKEY BOILER –

вспомогательный котел на теплоходах -
теплоходтағы (іштен жанатын қозғалтқышты кеме) көмекші қазан

DOUBLE EVAPORATION BOILER –

паровой котел с двумя независимыми системами образования пара –
екі өзара қатыссыз бу тугызу жүйелері бар бу қазаны

DOUBLE INSULATION –

двойная изоляция переносного электрооборудования с целью повышения безопасности –
қауіпсіздікті арттыру мақсатында тасымалы электр жабдықтарын екі есе оқшаулау

DOUBLE REDUCTION GEARING –

двухступенчатый редуктор –
екі сатылы редуктор, бәсеңдеткіш

DRAW CARD –

индикаторная диаграмма –
индикаторлы (көрсеткішті) диаграмма

DRAW COOLER –

теплый ящик –

жылы жәшік

DRIBBLE –

течь топлива из форсунки –
бүріккіден жанармайдың ағуы

DRIER –

осушитель воздуха –
ауа құрғатқыш

DRILLING RIG –

буровая платформа для бурения
морского дна –
*теңіз түбін бұрғылауға арналған
бұрғылау платформасы*

DRY POWDER –

сухой компонент огнетушителя –
*өртсөндіргіштің құрғақ құрамдас
бөлігі*

DUAL FUEL-

двигатель или котел, которые могут
работать как на жидком топливе,
так и на газе –

*сұйық отынмен де, газбен де
жұмыс жасай алатын
қозғалтқыш немесе қазан*

DUPLEX FILTER –

два фильтра, установленные
параллельно для облегчения
перехода с одного на другой –
*бір-біріне өтуді жеңілдету үшін
параллельді орнатылған екі
фильтр, сүзгіш*

DYNAMO –

генератор электрического тока –
*электр тогының генераторы,
өндіргіші*

EASING GEAR –

приспособление для подъема и
снятия предохранительного
клапана котла –
*қазанның қорғағыш клапанын
көтеруге және түсіруге арналған
құрылғы*

ECONOMICAL SPEED –

экономическая скорость судна,
рассчитывается на принципе
обеспечения максимального

ежегодного возврата капитальных
вложений –

*кеменің экономикалық
жылдамдығы, күрделі
жұмсалымның ең көп деңгейдегі
жыл сайынғы қайтарылымын
қамтамасыз ету принципімен
есептеледі.*

EDIBLE OIL CARRIER –

танкер для перевозки пищевых
жидких продуктов –
*сұйық азық-түлікті таситын
танкерлер*

ELASTIC LIMIT –

предел текучести материала –
материалдың аққыштық шегі

ELECTRIC SHOCK –

результат воздействия
электрического тока на организм
человека –

*электр тогының адам ағзасына
әсер ету нәтижесі*

**ELECTROCHEMICAL
CORROSION** –

электрохимическая коррозия
металла, происходит в результате
возникновения в нем
электрического тока –
*металлдың электрохимиялық
тоттануы, металлда электр
тогының пайда болуынан
туындайды.*

ELECTROLYTE –

электролит, раствор кислоты или
щелочи, заливается в аккумулятор -
*электролит, қышқыл немесе сілті
ерітіндісі, аккумуляторға
құйылады.*

**ELECTROMAGNETIC
FLOWMETER** –

электромагнитный измеритель
скорости течения жидкости –
*сұйықтық ағысының
жылдамдығын электромагниттік
өлшеуші*

EMERGENCY CONDITION –
аварийное состояние, при котором
устройства и системы находятся в
нерабочем состоянии –
*құрылғылар мен жүйелер жұмысқа
жарамсыз күйде болатын
апаттық жағдай*

**EMERGENCY GENERATOR,
PUMP, ...** -
аварийный генератор, аварийный
насос и т.д., машины и механизмы,
предназначенные для
использования в аварийных
ситуациях –
*апаттық генератор, апаттық
сорғы және т.б., апаттық
жағдайда қолданылуға арналған
машиналар мен механизмдер*

EMERGENCY SUPPLY –
аварийный источник энергии –
энергияның апат жағдайдағы көзі

EMULSION –
эмульсия, образуется при
смешивании двух жидкостей,
например, воды и нефти -
*эмульсия, екі сұйықтықты
араластыру нәтижесінде пайда
болады, мысалы, су мен
мұнайдың араласуы нәтижесінде.*

END FLOAT –
допустимое осевое движение вала
механизма –
*механизм білігінің рұқсат етілетін
осьтік қозғалысы*

ENDURANCE –
дальность плавания судна без
пополнения запасов –
*кеменің қорды толықтырусыз
жүзу қашықтығы*

ENDURANCE LIMIT –
предел усталости материала –
материалдың шаршау, тозу шегі

ENGINE –
машина, которая превращает
тепловую энергию в механическую

– жылу энергиясын механикалық
энергияға айналдыратын машина

ENGINE INDICATOR –
прибор для измерения цилиндровой
мощности –
цилиндрлік қуатты өлшеуші құрал

ENGINE ROOM –
машинное отделение, отсек, в
котором находится главный
двигатель, а также
вспомогательные двигатели и
механизмы –
*негізгі қозғалтқыш, сондай-ақ
көмекші қозғалтқыш пен
механизмдер тұратын машиналар
бөлімі*

ENGINE TRIALS –
испытание двигателя по
определенной программе –
*қозғалтқышты белгілі бағдарлама
бойынша сынақтан өткізу*

EQUILIBRIUM –
состояние равновесия –
тепе-теңдік жағдайы

ESSENTIAL SERVICE –
первоочередное обеспечение
электроэнергией потребителей,
обеспечивающих безопасность
судна (навигационное
оборудование, рулевое устройство,
аварийное освещение и т.п.) –
*кеме қауіпсіздігін қамтамасыз
ететін тұтынушыларды
(навигациялық жабдықтар, рульдік
құрылғы, апат жағдайындағы
жарықтандыру, т.б.) электр
энергиясымен бірінші кезекте
қамтамасыз ету*

EVAPORATOR –
испаритель -
буландырғыш

EXCITER –
источник возбуждения генератора
переменного тока –
айнымалы ток генераторын

қоздыру көзі

EXHAUST GAS –

выхлопной газ из двигателя или котла –

қозғалтқыштан немесе қазаннан шығатын пайдаланылған газ

EXHAUST GAS BOILER –

утилизационный котел, работающий от выхлопных газов двигателя –

қозғалтқыштың пайдаланылған газымен жұмыс істейтін өңдеуші қазан

EXPLOSION RELIEF VALVE –

предохранительный клапан в картере двигателя для предотвращения повышения давления газов в картере –

картердегі газ қысымын көтерілуден қорғайтын қозғалтқыш картеріндегі сақтық клапаны

EXTREME BREADTH –

наибольшая ширина судна, измеряется между крайними точками левого и правого борта –
оң және сол ернеулердің шеткі нүктелері арасында өлшенетін кемеңің ең үлкен ені

EXTREME DEPTH –

наибольшая высота корпуса, измеряется от верхней палубы до нижней кромки киля –
жогарғы палубадан кильдің төменгі жиегіне дейін өлшенетін корпусың ең үлкен биіктігі

FALL –

фал, снасть для подъема ч.- л. –
фал, бір нәрсені көтеруге арналған кеме құрал-саймандары

FARAD –

фарада, единица емкости –
фарада, электр сыйымдылықты өлшеу бірлігі

FATIGUE –

усталость металла, длительное время находящегося под нагрузкой, или человека, не получившего достаточного отдыха -
ұзақ уақыт қолданыста болған металл немесе жеткілікті тынықпаған адам шаршауы

FEED –

подпитка котла водой –
қазанның сумен толықтырылуы

FEED HEATER –

подогреватель котельной воды –
қазан суын ысытқыш

FEED PUMP –

насос в системе питательной котельной воды –
қоректік қазан суы жүйесіндегі сорғы

FEED REGULATOR –

регулятор уровня котельной воды –
қазан суының деңгейін реттеуші

FEED WATER –

питательная котельная вода –
қоректік қазан суы

FEEDER SHIP –

судно для перевозки снабженческих грузов на короткое расстояние -
қысқа қашықтыққа жабдықтаушы жүктерді тасуға арналған кеме

FERRY –

паром, пассажирское судно для перевозки пассажиров на короткое расстояние по расписанию -
паром, кесте бойынша қысқа қашықтыққа жолаушыларды тасымалдауға арналған жолаушылар кемесі

FETCH –

наполнение насоса водой перед его первым запуском –
алғашқы іске қосылар алдында сорғының сумен толтырылуы

FILAMENT LAMP –
лампа накаливания –
қыздыру шамы

FILLET –
закругленный угол к.-л.
конструкции –
*қандай да бір құрылғының
жұмырланған бұрышы*

FILTER –
фильтр любой конструкции –
*кез келген құрылғының сүзгіші
(сүзгісі)*

FINER LINED VESSEL –
судно с острыми обводами корпуса
– *сүйір қоршаулы корпусты кеме*

FINGER PLATE –
указатель направления вращения,
движения –
*айналым, қозғалыс бағытының
көрсеткіші*

FIRE APPLIANCES –
противопожарное оборудование и
инвентарь –
*өртке қарсы жабдықтар мен
мүліктер*

FIRE BRICK-
огнеупорный кирпич –
отқа төзімді кірпіш

FIRE DETECTOR -
пожарный извещатель –
өрт хабарлаушысы

FIRE HOSES –
пожарные шланги –
өрт құбыршегі

FISHING VESSEL –
рыболовное судно,
предназначенное для ловли рыбы –
балық аулауға арналған кеме

FITTING OUT –
окончательная установка всего
требуемого оборудования на судне
и снабжение его всем необходимым
– *кемеге қажетті барлық
жабдықтардың түгел орнатылуы*

FLAME DETECTOR -

пожарный извещатель,
реагирующий на инфракрасное или
ультрафиолетовое излучение –
*инфрақызыл немесе ультракүлгін
сәулеленуге әрекет білдіретін өрт
хабарлаушысы*

FLAME TRAPE –
устройство для ограничения
пламени –
жалынды шектеу құрылғысы

FLAT –
платформа внутри корпуса судна –
кеме корпусы ішіндегі платформа

FLOATING CRANE –
плавучий кран большой
грузоподъемности, способный
передвигаться по воде -
*суда қозғалуға қабілетті жүк
көтерімділігі үлкен жүзбелі кран*

FLOODING –
затопление, поступление забортной
воды в корпус судна –
*кеменің батуы, ернеу сыртындағы
судың корпусқа толуы*

**FLUSH DECK (WEATHER
DECK)** –
верхняя открытая непрерывная
палуба –
жозарғы ашық үздіксіз палуба

FLYWHEEL –
маховик на валу двигателя
внутреннего сгорания -
*іштен жану қозғалтқышы
білігіндегі тегершік*

FOAM (FROTH) –
пена, газонасыщенный раствор,
используемый для тушения пожара
– *көбік, көпіршік, өрт сөндіруде
қолданылатын газға қаныққан
ерітінді*

FOAMING -
образование пены на поверхности
смазочного масла или котельной
воды –
майлау майының немесе қазан

суының бетінде көпіршіктің пайда болуы

FOOT VALVE –

клапан, установленный в нижней части всасывающего трубопровода - *сорушы құбырдың төменгі жағында орналасқан клапан, қақпақша*

FORCED VENTILATION –

система принудительной вентиляции –

еріксіз желдету жүйесі

FORE –

носовая часть судна или направление вперед – *кеменің тұмсық бөлігі немесе алға қарай бағыт*

FORECASTLE –

надстройка в носовой части судна – *кеменің тұмсық бөлігіндегі қондырма*

FORGING –

состояние металла, нагретого дляковки – *соғу үшін қыздырылған металл күйі*

FOUL BOTTOM –

обросшая водорослями и ракушками подводная часть корпуса судна – *кеме корпусының балдырлар мен ұлу қабыршақтары жабысқан су асты бөлігі*

FOUNDER –

затоплять судно путем заполнения его водой – *кемені суға толтыру арқылы оны батыру*

FOUR-STROKE ENGINE –

4-тактный двигатель внутреннего сгорания - *4 ырғақты іштен жану қозғалтқышы*

FRAMING SYSTEMS –

системы набора корпуса судна:

продольная, поперечная и комбинированная – *кеме корпусы жиынтығының жүйелері: бойлық, көлденең және құрама*

FREIGHTER –

грузовое судно, в отличие от пассажирского – *жүк кемесі*

FRICTIONAL RESISTANCE –

сопротивление трения воды движению корпуса судна – *кеме корпусының қозғалысына су үйкелісінің қарсылығы*

FUEL BLENDER –

смеситель тяжелого топлива и дистиллята – *ауыр отын мен дистиллятты араластырғыш*

FUEL CONSUMPTION –

расход топлива за единицу времени или на прохождение определенного расстояния в зависимости от режима работы двигателя – *отынның уақыт бірлігіндегі немесе қозғалтқыштың жұмыс тәртібіне байланысты белгілі бір қашықтықты өту кезіндегі шығыны*

FUEL OIL –

мазут, тяжелое топливо, применяемое в малооборотных дизелях – *аз айналымды дизельдерде қолданылатын ауыр отын, қара май*

FULL FLOW CARGO SYSTEM –

грузовая система танкера без трубопроводов – *құбырсыз танкердің жүк жүйесі*

FURNACE –

топка котла – *қазанның оттығы*

GAG -

заглушка на трубопроводе -

құбыр тығыны

GAS CARRIER –

газовоз, судно, построенное или приспособленное в соответствии с правилами для перевозки наливом любого сжиженного газа –

газ тасушы, кез келген сұйытылған газды құйма тасуға арналған ережелерге сай жасалған кеме

GAUGE GLASS –

водомерное стекло для измерения уровня воды в котле –

қазандағы су деңгейін өлшеуге арналған су өлшеуші әйнек

GEAR –

оборудование или его существенная часть, устройство и т.д. –

жабдық немесе оның негізгі бөлігі, құрылғы, т.б.

GEAR BOX –

коробка редуктора –
редуктор, бәсеңдеткіш қорабы

GEAR WHEEL –

шестерня -
тістегершік

GENERAL ARRANGEMENT PLAN –

план общего расположения, на котором показаны грузовые, служебные помещения, каюты, спасательные, грузовые устройства и т.д. –

жүк және қызметтік бөлмелер, каюталар, құтқару, жүк құрылғылары, т.б. көрсетілген жалпы орналасу жоспары

GENERATOR -

генератор, устройство для превращения механической энергии в электрическую –
генератор, механикалық энергияны электр энергиясына айналдырушы құрылғы

GLAND SEALING –

сальник любого типа –
кез келген тығыздама (механизмнің қозғалмалы бөлігі өтетін саңылауды нығыздауға арналған құрылғы)

GOVERNOR –

регулятор скорости оборотов двигателя -

қозғалтқыштың айналым жылдамдығын реттеуіш

GRATING –

решетчатые платформы в машинном отделении –
машина бөліміндегі кереге көз платформалар

GUNMETAL –

сплав типа бронзы, применяется для изготовления корпусов клапанов –

клапан корпусын дайындауда қолданылатын қола түріндегі қорытпа

HALF DECK –

часть верхней палубы на корме, под которой расположены жилые помещения –

астында адамдар тұратын бөлмелер орналасқан жоғарғы палубаның кемеңіз артқы жағындағы бөлігі

HAND GEAR –

механизм, который может приводиться в движение как двигателем, так и вручную –
қозғалтқыштың көмегімен де, қолмен де қозғалысқа келтірілетін механизм

HARBOUR LAUNCH-

небольшой портовый пассажирский катер –
порттық (кемежайлық) шағын жолаушылар кемесі

HARDNESS –

1) твердость материала, его

способность противостоять деформирующей силе;

2) жесткость воды, зависит от количества растворенных в ней солей –

1) материалдың беріктігі, оның өзгертуші күштерге қарсыласу қабілеттілігі;

2) судың кермектігі, оның құрамындағы ерітілген тұздар санына байланысты болады.

HARMFUL SUBSTANCE – вредное вещество, которое при попадании в море способно создать опасность для здоровья людей и причинить вред окружающей среде – теңізге түскен жағдайда адам денсаулығына қауіп тудыратын және қоршаған ортаға зиян келтіретін зиянды заттек

HEADER – коллектор водотрубного котла – суқұбырлық қазан коллекторы, жинағышы

HEAT BALANCE – тепловой баланс, изображается в виде диаграммы – жылу балансы, диаграмма түрінде беріледі.

HIGH LIFT SAFETY VALVE – быстрооткрывающийся предохранительный клапан парового котла -

бу қазанының тез ашылатын сақтық клапаны, қақпақшасы

HOG –
1) стальная щетка для очистки корпуса;
2) очистка подводной части корпуса;
3) перегиб корпуса судна вследствие недостаточной загрузки его средней части –

1) корпусы тазалауға арналған болат қылышқ;

2) корпусың су асты бөлігін тазалау;

3) кемең орта бөлігінің жеткіліксіз жүктелгендігінен корпусың иілуі

HOIST-

1) поднимать что-либо, например, флаг;

2) один подъем груза;

3) подъемник, трос для подъема и спуска людей –

1) бір нәрсені көтеру, мысалы, туды;

2) жүктің бір көтерілімі;

3) адамдарды көтеруге – түсіруге арналған көтергіш құрылғы

HOLD –

трюм, помещение под палубой судна для перевозки в нем груза – трюм, кемең палуба астындағы жүк тасуға арналған бөлімі

HOSE PROOF –

водозащищенный электродвигатель – судан қорғалған электр қозғалтқышы

HOSE TEST –

проверка закрытий трюмов на водонепроницаемость путем полива их водой из шлангов – құбыршектен су шашу арқылы трюмдердің жабықтығын су өткізбегіштікке тексеру

HOT SPOT –

«горячая точка», часть устройства или детали, которая чрезмерно нагревается из-за трения или недостатка смазки –

«ыстық нүкте», үйкеліс әсерінен немесе майлаудың жеткіліксіздігінен шектен тыс қызатын бөлшек немесе құрылғының бөлімі

HOT WORK –

работы, связанные с использованием источников

воспламенения или высокой температуры, достаточной для воспламенения газовой смеси –
тұтану көздерін немесе газ қоспасын тұтандыруға жеткілікті жоғары температураны қолдануға байланысты жұмыстар

HULL –

корпус судна –
кеме корпусы

HYDROCARBON GAS –

газ, состоящий только из углеводородов –
тек көмірсутектерден тұратын газ

IGNITION –

воспламенение смеси в цилиндре –
цилиндрдегі қоспаның тұтануы

IGNITION DELAY –

время между началом впрыскивания топлива в цилиндр и началом его сгорания –
цилиндрге отынның берілуінің басталуы мен оның жануының басталуы арасындағы уақыт

IMMERSION –

погружение физического тела в воду –
физикалық дененің суға батырылуы

IMPULSE TURBINE –

паровая турбина, лопасти которой изменяют свое положение в зависимости от изменения давления пара –
бу қысымының өзгерісіне байланысты қалақтары өз қалпын өзгертетін бу турбинасы

IN BALLAST –

судно в балласте, без груза –
балластағы, жүксіз кеме

INBOARD –

внутри судна –
кеме ішінде

INDICATED POWER –

индикаторная мощность двигателя, определяется при помощи индикаторной диаграммы -
қозғалтқыштың индикаторлық (көрсеткіштік) қуаты, индикаторлық диаграмма арқылы айқындалады.

INERT GAS -

газ или смесь газов, например, топочный газ, содержание кислорода в котором недостаточно для поддержания горения углеводородов -
құрамындағы оттегі көмірсутектердің жануын қолдауға жеткіліксіз газ немесе газдар қоспасы

INJECTION –

впрыскивание топлива в цилиндр через форсунку –
цилиндрге отынның бүріккіш арқылы берілуі

INSTRUMENT AIR –

сжатый воздух, используемый в пневматических системах –
пневматикалық жүйелерде қолданылатын сығылған ауа

INSULATED A.C. SYSTEM –

изолированная от корпуса судна система распределения электроэнергии –
кеме корпусынан оқшауланған электр энергиясын бөлу жүйесі

INSULATION -

1) изоляция (любым способом) от воздействия тепла, вибрации, электричества и т.п. ;

2) материал, используемый для этой цели –

1) жылу, діріл, электр, т.б. әсерінен оқшаулау;

2) осы мақсатта қолданылатын материал

INTERCOOLER -

теплообменник в воздушном компрессоре для охлаждения сжатого воздуха –
сығылған ауаны салқындатуға арналған ауа компрессорындағы (сығымдағышындағы) жылуалмастырғы

INTERMEDIATE SHAFT –

промежуточный вал между винтом и редуктором –
бұрама мен бәсеңдеткіш арасындағы аралық білік

INTERNAL COMBUSTION ENGINE –

двигатель внутреннего сгорания –
іштен жану қозғалтқышы

INVERTER –

любой преобразователь постоянного тока в переменный -
тұрақты токты айнымалы токқа кез келген өзгертуші

ISHERWOOD SYSTEM -

продольная система набора корпуса, применяется для постройки танкеров –
корпус жиынтығының бойлық жүйесі, танкерлерді құруда қолданылады.

ISOLATING SWITCH –

рубильник в цепи электрического тока –
электр тогы тізбегіндегі ажыратқыш

JACKET –

1) часть конструкции двигателя с отверстиями для протекания пресной воды, охлаждающей двигатель;
2) кожух двигателя, чехол –
1) қозғалтқышты салқындатушы тұшытылған суды ағызуға арналған қозғалтқыш құрылғысының тесіктері бар бөлігі;

2) қозғалтқыштың қаптамасы, тысы

JERK PUMP –

топливный насос, создающий высокое давление в момент впрыскивания топлива в цилиндр –
отынды цилиндрге бұрку кезінде жоғарғы қысым тудыратын отын сорғысы

JIB –

стрела крана для подъема грузов –
жүк көтеруге арналған кран жебесі

JOURNAL –

часть вала, поддерживаемая подшипником –
мойынтірек ұстап тұратын білік бөлігі

JUMBO DERRICK -

судовая стрела для подъема очень тяжелых грузов –
өте ауыр жүктерді көтеруге арналған кеме жебесі

JURY –

приспособление для временной замены какого-либо устройства –
қандай да бір құрылғыны уақытша ауыстыруға арналған тетік

KIT –

комплект инструментов –
құралдар жиынтығы

KITCHEN RUDDER -

поворотная насадка на винт –
бұраманың айналмалы қондырмасы

LAGGING –

любая теплоизоляция –
кез келген жылу оқшаулау

LASH –

судно для перевозки барж с грузом –
жүкті баржаларды тасымалдауға арналған кеме

LATENT HEAT –

тепловая энергия, которая выделяется или поглощается при изменении состояния вещества,

происходящем при постоянной температуре -
жылу энергиясы, тұрақты температура кезінде заттек күйі өзгерген жағдайда бөлінеді немесе сіңіріледі.

LATERAL RESISTANCE –
сопротивление воды боковому движению судна –

судың кеменің бүйірлік қозғалысына қарсылығы

LAUNCH –

1) спуск судна на воду;
2) небольшое судно для перевозки людей, обычно членов экипажей судов –

*1) кеменің суға түсірілуі;
2) адамдарды тасуға, әдетте экипаж мүшелерін тасуға арналған шағын кеме*

LIGHT –

1) судовой или другой навигационный огонь;
2) состояние судна без груза –

*1) кемелік немесе басқа навигациялық от;
2) кеменің жүксіз қалпы*

LIST –

крен судна, возникший в результате расположения грузов внутри судна – *кеме ішінде жүктер орналасуына байланысты кеменің қисаюы*

LIVE –

потребитель электроэнергии, соединенный с источником питания –
қоректендіру көзіне қосылған электр энергиясын тұтынушы

LUBRICATING OIL -

смазочное масло любого типа –
кез келген майлау майы

LUBRICATOR QUILL –

устройство, через которое цилиндрическое масло поступает в цилиндр двигателя –

құрылғы, ол арқылы қозғалтқыш цилиндріне цилиндрлік май түседі.

LUFF –

поднимать или опускать грузовую стрелу –

жүк жебесін көтеру немесе түсіру

MACHINERY SPACE –

машинное отделение, помещение, в котором расположена главная энергетическая установка, вспомогательные машины и механизмы и другое оборудование судна –

машина бөлімі, басты энергетикалық қондырғы, қосалқы машиналар мен механизмдер және басқа жабдықтар орналасқан бөлік

MAGASINE –

1) помещение для хранения взрывчатых веществ;

2) складское помещение –

*1) жарылғыш заттар сақталатын бөлік;
2) қойма*

MAIN CIRCUIT BREAKER –

главный рубильник на распределительном щите –
үлестіруші қалқандағы бас ажыратқыш

MARINIZATION -

модификация корпуса речного судна, его машин и оборудования с целью сделать его пригодным для эксплуатации на море –

өзен кемесінің корпусын, оның машиналары мен жабдықтарын теңізде қолдануға жарамды ету мақсатында оны түрлендіру, жаңғырту

MINERAL OIL –

термин обозначает все жидкие углеводороды, получаемые из недр Земли, также смазочные масла –
термин Жер қойнауынан

алынатын барлық сұйық көмірсутектерді, сондай-ақ майлау майларын білдіреді.

MOTOR STARTER –

контроллер, устройство для управления работой электродвигателя – контроллер, электр қозғалтқыштың жұмысын басқарушы құрылғы, аспап

MULTIHULL –

судно с двумя и более корпусами – екі және одан да көп корпусы кеме

NEUTRAL FOR A.C.SYSTEMS –

нейтральная точка трехфазного звездного соединения электрической цепи – электр тізбегіндегі үш фазалық қосылыстың бейтарап нүктесі

NOZZLE –

сопло, сужение трубы особой формы, превращающее энергию сжатия в кинематическую – шүмек, сығу энергиясын кинематикалық энергияға айналдыратын ерекше түрдегі түтіктің тарылуы

NOZZLE BOX –

место входа сопел в корпус паровой турбины – бу турбинасы корпусына шүмектердің кіру орны

NUCLEAR SHIP –

судно с ядерной силовой установкой – ядролық күш құрылғысы бар кеме

OCEAN GREIHOUND –

быстроходный океанский лайнер – тез жүзетін, жүрдек мұхит лайнері

OIL CONSUMPTION –

расход топлива или смазочных масел за определенный период – белгілі бір уақыт ішіндегі отын

немесе майлау майларының шығыны

OIL COOLER –

устройство для охлаждения масла – майды суытуға арналған құрылғы

OIL FUEL –

мазут, жидкое топливо для котлов и малооборотных двигателей – қазандар мен аз айналымды қозғалтқыштарға арналған қара май, сұйық отын

OIL FUEL UNIT –

оборудование для подготовки жидкого топлива перед его использованием в котле или двигателе – қазанда не қозғалтқышта қолданар алдында сұйық отынды дайындайтын жабдық

OILING –

смазка машины, механизма – машинаны, механизмді майлау

OILTANKER –

судно для перевозки нефти – мұнай тасымалдауға арналған кеме

OILTIGHT BULKHEAD –

нефтенепроницаемая переборка – мұнай өткізбейтін қалқа

ORE CARRIER –

балкер, судно для перевозки руды – балкер, кен тасушы кеме

ORLOP –

самая нижняя палуба – ең төменгі палуба

OVERDAMPING –

чрезмерное ослабление сигнала в управляющей системе – басқарушы жүйедегі дабылдың тым бәсеңдеуі

OVERVOLTAGE –

превышение напряжения в электрической цепи – электр тізбегіндегі кернеудің өсуі

OXIGEN ANALYSER – прибор для определения содержания кислорода в атмосфере – *атмосферадағы оттеқ құрамын анықтайтын құрал*

PACKAGE BOILER – вспомогательный компактный котел – *қосалқы ықшам қазан*

PANTING – колебания обшивки корпуса судна при его движении, в особенности в носовой части – *кеме корпусы қаптауының қозғалыс кезіндегі тербелісі, әсіресе, тұмсық бөлігінде*

PARALLEL CONNECTION – параллельное соединение проводников – *өткізгіштердің параллельді қосылуы*

PARAMETER - одна из характеристик какого-либо процесса или устройства – *қандай да бір үрдістің немесе құрылғының сипаттамасы*

PARCEL TANKER – танкер, который может перевозить несколько видов жидких грузов – *сұйық жүктің бірнеше түрін таси алатын танкер*

PASSENGER SHIP – судно, перевозящее более 12 пассажиров – *12 жолаушыдан артық таситын кеме*

PHASE ANGLE – фазовый угол между силой тока и напряжением в цепи переменного тока – *айнымалы ток тізбегіндегі кернеу мен ток күші аралығындағы фазалық бұрыш*

PIG – устройство для осмотра и очистки

внутренней поверхности трубопровода – *құбырдың ішкі бетін қарауға және тазалауға арналған құрылғы*

PILGRIM NUT – гайка для крепления гребного винта на валу – *еспелі бұраманы білікке бекітуге арналған сомын*

PINK STERN – высокая и узкая кормовая часть судна – *кеменің биік және тар артқы бөлігі*

PISTON – поршень в любом двигателе – *кез келген қозғалтқыштың поршені*

PISTON RING – поршневое кольцо – *поршень сақинасы*

PLASTICITY – пластичность, способность материала деформироваться от приложенной нагрузки – *созылымдылық, түскен салмақ әсерінен материалдың өзгеруге қабілеттілігі*

PLATES –
1) стальные листы обшивки корпуса;
2) пластины в аккумуляторе -
1) корпус қаптауының болат жаймалары;
2) аккумулятор тілімшелері

PLUMMER BLOCK – подшипник на конце гребного вала – *еспе білік ұшындағы мойынтірек*

PNEUMATICS – пневматическая управляющая система - *пневматикалық басқарушы жүйе*

PRE-IGNITION – самовоспламенение смеси в цилиндре бензинового двигателя – *жанармай қозғалтқышы*

цилиндріндегі қоспаның өздігінен тұтануы

PRESSURE –

давление газа или жидкости –

газ немесе сұйықтық қысымы

PRESSURE SURGE –

гидравлический удар, возникает в результате резкого увеличения давления в трубопроводе –

құбырдағы қысымның күрт өсуі әсерінен пайда болатын

гидравликалық соққы

PROBE –

инструмент для обследования и замеров внутренних поверхностей, щуп –

ішкі беттерді өлшейтін және

тексеретін аспап, қармауыш

PRODUCT TANKER –

танкер, построенный для перевозки нефтепродуктов –

мұнай өнімдерін тасымалдауға

арналған танкер

PROPELLER –

гребной винт, движитель судна –

еспелі бұрама, кеме қозғағышы

PROTECTION DEVICE –

защитное устройство (в

электрической цепи) –

(электр тізбегіндегі) қорғағыш

құрылғы

PROVING ESTABLISHMENT –

свидетельство об испытании

якорей и цепей –

зәкірлер мен шынжырларды сынау

қуәлігі

PULLING BOAT –

гребная шлюпка –

еспелі қайық

PUMP –

насос любого типа –

кез келген сорғы

PUMPROOM –

отделение грузовых насосов на

танкере –

танкердегі жүк сорғылары бөлімі

PYROMETER –

термометр для измерения высоких температур –

жоғары температураны өлшеуге арналған термометр

QUARL BLOCK –

огнеупорный кирпич для обкладки топки котла –

қазанның оттығын қоршауға

арналған отқа төзімді кірпіш

RADIANT BOILER –

утилизационный котел, в котором используется тепло выхлопных

газов двигателя –

қозғалтқыштың пайдаланған

газдарының жылуын қолданатын

пайдаға асыру қазаны

RAFT –

спасательный плот,

удовлетворяющий требованиям,

установленным Конвенцией

SOLAS-74 -

SOLAS-74 Конвенциясы бекіткен

талаптарға сай құтқарушы сал

RECESS –

выгородка в конструкции корпуса судна –

кеме корпусы құрылымындағы

қоршау

RECTIFIER –

выпрямитель постоянного тока –

тұрақты токтың түзеткіші

REDUCTION GEARING –

редуктор любого типа –

кез келген бәсеңдеткіш

REFLECTION –

отражение светового, теплового

или звукового излучения –

жарықтық, жылулық немесе

дыбыстық сәулеленудің шағылуы

RELAY –

1) пневматический усилитель;

2) реле в электрической цепи –

1) пневматикалық күшейткіш;

2) *электр тізбегіндегі реле*

RELIABILITY –

надежность работы механизма, системы или ее компонентов – *механизмнің, жүйенің не оның құрылымдық бөліктерінің жұмыс сенімділігі*

RESET ACTION -

работа управляющей системы, в которой выходной сигнал изменяется пропорционально входному – *шығу дабылы кіру дабылына пропорционалды өзгертін басқару жүйесінің жұмысы*

RIG -

- 1) оснастка судна;
- 2) сборка аппарата или механизма;
- 3) буровая платформа –
1) кеме жабдықтары;
2) аппаратты немесе механизмді жинау;
3) бұрғылау платформасы

ROLL –

бортовая качка судна – *кеменің ернеулік шайқалысы*

RUNNING GEAR –

движущиеся части машины, механизма – *машинаның, механизмнің қозғалысқа түсетін бөліктері*

SAFE WORKING PRESSURE –

максимальное допустимое давление в трубопроводе – *құбырдағы рұқсат етілетін ең жоғары қысым*

SALINOMETER –

прибор для измерения солености воды – *судың тұздылығын өлшеуге арналған құрал*

SATURATED STEAM -

насыщенный влажный пар при температуре кипения – *қайнау температурасы кезіндегі*

қаныққан ылғал бу

SCALE –

- 1) пленка окиси на поверхности металла;
- 2) отложение солей внутри трубопроводов –
1) металл бетіндегі тотық қабық;
2) құбыр ішіндегі тұздар шөгіндісі

SCAVENING –

подача воздуха в цилиндры для вытеснения выхлопных газов – *пайдаланылған газдарды шығару үшін цилиндрлерге ауаның берілуі*

SEA COCK –

клапан в трубопроводе для приема морской воды – *теңіз суын қабылдауға арналған құбыр қақпақшасы*

SEEL –

внезапный крен судна-кеменің кенеттен қисаюы

SENSITIVITY –

чувствительность измерительного прибора – *өлшеу аспабының сезімталдылығы*

SET VALUE –

управляющий сигнал в системе регулирования – *реттеу жүйесіндегі басқарушы дабыл*

SEWAGE –

сточные воды – *ағынды су*

SHACKLE –

- 1) соединительная скоба;
- 2) смычка якорной цепи длиной 25 м –

1) қосу қапсырмасы;

2) ұзындығы 25 м зәкір шынжырының қабысқан орны

SHAFT –

вал, в том числе гребной – *білік, оның ішінде еспелі білік*

SHEATH –

оболочка кабеля для его защиты от

механических повреждений и других вредных воздействиях –
механикалық бұзылыстардан және басқа зиянды әсерлерден қорғайтын кабель қаптамасы
SHELL –
наружная обшивка корпуса судна –
кеме корпусының сыртқы қаптауы
SHELL BEARING –
подшипник скольжения –
сырғанау мойынтірегі
SHORT CIRCUIT –
короткое замыкание в цепи переменного тока –
айнымалы ток тізбегіндегі қысқа тұйықталу
SLICK –
пятно нефтепродуктов на поверхности воды –
су бетіндегі мұнай өнімдерінің дақтары
SLIDE VALVE –
парораспределительный клапан паровой машины –
бу машинасының бу үлестіргіш қақпақшасы
SLOW STEAMING –
эксплуатация главного двигателя на пониженных оборотах с целью экономии топлива –
отынды үнемдеу мақсатында бас қозғалтқыштың төмен айналымда қолданылуы
SOIL PIPE-
канализационная труба –
канализациялық құбыр
SOOTBLOWERS –
оборудование для удаления сажи из котла –
қазандағы күйені кетіруге арналған жабдық
SPECIFIC FUEL CONSUMPTION –
удельный расход топлива, т.е. количество топлива на единицу

мощности –
отынның үлесті шығыны, яғни қуат бірлігіне сай отын шамасы
SPEED TRIALS –
ходовые испытания судна –
кеменің жүзгіштігін сынау
SPILL-
разлив, непредусмотренная утечка нефти в море –
мұнайдың теңізге ағып кетуі
STABILIZER –
стабилизатор качки любой системы –
кез келген жүйенің шайқалысын тұрақтандырғыш
STARBOARD –
правая сторона, правый борт судна –
оң жақ, кеменің оң жақ ернеуі
STOP VALVE -
клапан, перекрывающий подачу пара или топлива –
будың немесе отынның берілуін тоқтататын қақпақша
STRAKE –
пояс обшивки корпуса судна –
кеме корпусының қаптауының белдігі
STRESS –
действие внешней силы на конструкции судна –
кеме құрылымына сыртқы күштердің әсері
STRIP DOWN –
разборка машины с целью осмотра или ремонта –
машинаны байқау не жөндеу мақсатында бөлшектеу
SUCTION –
всасывание газа или жидкости в трубопровод –
газдың не сұйықтықтың құбырға сорылуы
SWITCHBOARD –
распределительный щит –
үлестіруші қалқан
TABLE of OFFSETS –

перечень и описание судового снабжения –
кеме жабдықтарының тізімі мен сипаттамасы

TANK –
емкость для любых жидкостей на судне –
кемедегі кез келген сұйықтыққа арналған ыдыстар

TANKER –
танкер, грузовое судно, построенное или приспособленное для перевозки наливом жидких грузов –
танкер, сұйық заттарды тасуға арналған жүк кемесі

THERMAL CONDUCTIVITY –
тепловая проводимость материала –
материалдың жылу өткізгіштігі

THERMAL TRIP –
устройства, которые работают в условиях переменной температуры –
ауыспалы температура жағдайында жұмыс істейтін құрылғылар

THROTTLE VALVE –
клапан для регулирования скорости протекания жидкости или газа в трубопроводе -
құбырдағы газ немесе сұйықтық ағысының жылдамдығын реттейтін қақпақша

TIE ROD –
болт для крепления двигателя к фундаменту –
қозғалтқышты тұғырға бекітуге арналған бұрандама

TOUGHNESS –
упругость материала –
материалдың серпімділігі

TRAINING SHIP –
учебное судно для прохождения практики учащимися морских учебных заведений –
теңіз оқу орындарының

оқушылары тәжірибеден өтуге арналған оқу кемесі

TRANSVERSE STRESS –
воздействие на корпус судна поперечной внешней силы –
кеме корпусына көлденең сыртқы күштердің әсері

TUG –
мощный буксир –
мықты тіркеп тартушы арқан

TUGBOAT -
небольшой буксир –
шағын тіркеуші арқан

TUMBLER –
устройство для быстрого отсоединения якорной цепи от корпуса, жвака-галс –
зәкір шынжырын корпустан тез айыруға арналған құрылғы, жвака-галс

UNDER POWER –
судно, передвигающееся с помощью механической установки –
механикалық қондырғы көмегімен қозғалатын кеме

UNIT –
единица измерения какой-либо величины –
қандай да бір шаманы өлшеу бірлігі

UPTAKE -
труба для отвода выхлопных газов –
пайдаланылған газдарды шығарушы тұрба

VALVE CHEST -
несколько клапанов, установленных в одном блоке –
бір блокта орналасқан бірнеше қақпақша

VALVE DISC –
подвижная часть клапана, открывает и закрывает отверстие для пропускания жидкости или газа –
сұйықтықты немесе газды өткізу үшін саңылауды ашып-жауып тұратын қақпақшаның қозғалмалы

бөлігі

VAPOUR LINES –

газоотводные трубы грузовых танков –

жүк танкілеріндегі газ шығарушы құбырлар

VIBRATION DAMPER –

устройство для уменьшения вибрации –

дірілді азайтатын құрылғы

VIS-BREAKING –

средство для уменьшения вязкости – тұтқырлықты

(жабысқақтықты) азайтуға арналған құрал

VISCOSITY –

вязкость жидкости –

сұйықтықтың тұтқырлығы

VOLTAGE REGULATOR –

регулятор напряжения –

кернеу реттеуші

WASTE HEAT BOILER –

котел, работающий от выхлопных газов –

пайдаланылған газдар күшімен жұмыс істейтін қазан

WATER PRESSURE TEST –

испытание танков и водонепроницаемых переборок давлением воды –

танкілерді және су өткізбейтін қалқаларды су қысымы арқылы тексеру

WATER TREATMENT –

улучшение качества питательной котельной воды добавлением химикатов –

қазандағы ауыз су сапасын химиялық қоспалар қосу арқылы жақсарту

WAVE-MACING RESISTANCE –

волновое сопротивление движению судна –

кеме қозғалысына толқындар қарсылығы

WEATHERTIGHT –

непроницаемый (корпус, помещение), при любых воздействиях моря вода не проникает внутрь – өткізбейтін (корпус, бөлік), теңіздің қандай да бір әсеріне қарамастан су ішке енбейді.

WET LINER –

цилиндрическая втулка, охлаждаемая водой –

сумен суытылатын цилиндрлік төлке

WET STEAM –

влажный пар –

дымқыл бу

WHISTLE STOP VALVE –

клапан парового свистка –

бу ысқырығының қақпақшасы

WHITE METAL –

белый металл, сплав, содержащий свинец, медь, сурьму, имеет низкий коэффициент трения, применяется в подшипниках скольжения – ақ металл, құрамында қорғасын, мыс, сүрме бар қоспа, үйкеліске түсу коэффициенті төмен, сырғанау мойынтірегінде қолданылады.

WINDAGE LOSS –

потеря мощности паровой турбины на заднем ходу –

артқа қарай жүріс кезінде бу турбинасының қуатының жоғалуы

WORKING UP -

увеличение нагрузки, оборотов – жүктеменің, айналымның көбеюі

WRING (to) –

деформироваться и разрушаться под воздействием значительной силы –

айтарлықтай күштің әсерінен өзгеріске түсу, бүліну

ZINC PROTECTOR –

цинковый протектор для защиты

корпуса судна от
электрохимической коррозии –
кеме корпусын электрохимиялық

*тоттанудан сақтауға арналған
мырышты бұжыртабан*

Әдебиет тізімі:

1. Поваляев Г.Н. Англо-русский толковый словарь-справочник морских терминов. – М., «Росконсульт», 2002. – 256 с.
2. Верюжский Н.А. Мореходная астрономия. Теоретический курс. – М., 2006. – 164 с.
3. Пахомов Ю.А. Судовые энергетические установки с двигателями внутреннего сгорания. Учебник. – М., 2007. – 528 с.
4. Русско-казахский словарь. – Алматы, 2005. – 1152 с.
5. Бектаев Қ. Сөздік-словарь. - Алматы, 2001. – 704 б.
6. Техникалық терминдер сөздігі. – Алматы, 2008. – 616 б.
7. Бекітілген терминдер сөздігі. Қазақша-орысша, орысша-қазақша. – Алматы, 2009. – 328 б.

Пішімі 60x84 1/12
Көлемі 83 бет 6,9 шартты баспа табағы
Таралымы 20 дана.
Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ
Редакциялық - баспа бөлімінде басылды.
Ақтау қаласы, 32 ш/а.